

Bibliotekarz

*Numer specjalny
poświęcony bibliotekarzom i bibliotekarstwu
w Związku Radzieckim.*

3

1967

**ROK XXXIV
WARSZAWA**

CZASOPISMO WYDAWANE PRZEZ STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH ORAZ BIBLIOTEKĘ PUBLICZNA M. ST. WARSZAWY

TREŚĆ — СОДЕРЖАНИЕ — CONTENTS

<i>J. Makaruk</i> — Uczymy Wielką Rocznicę	65
— Почтимы Великую Революцию	
— Observing the October Revolution	
<i>I. N. Gawryłow</i> — Podstawowe problemy bibliotekarstwa w Związku Radzieckim (tłum. <i>Halina Zaręba</i>)	66
— Основные итоги библиотечного дела в СССР	
— Basic library problems in the USSR	
<i>A. S. Sagimbajewa</i> — Zmiany w bibliotekarstwie i perspektywy pracy metodycznej i bibliograficznej w Kirgizji (tłum. <i>Pelagia Girwic</i>)	72
— Новое в библиотечном деле и перспективы планирования методической и библиографической работы в Киргизий	
— Changes in librarianship and the perspectives in the methodology and bibliography in Kirghiz	
<i>I. W. Bahmutskaja</i> — Organizacja obsługi bibliotecznej dzieci i młodzieży w Związku Radzieckim (tłum. <i>Janusz Ankułowicz</i>)	76
— Организация библиотечной работы с детским и молодёжным читателем в СССР	
— The organization of libraries for children and young adults in the USSR	
<i>N. Miedwiediewa</i> — Poznawanie i kształtowanie zainteresowań czytelniczych dzieci i młodzieży (tłum. <i>Anna Zajewska</i>)	82
— Изучение и формирование читательских интересов детей и юношества	
— Recognition and forming reading interests among children and the youth	
<i>J. Kołodziejska</i> — Czytamy prasę radziecką	88
— Мы читаем советскую печать	
— Reading the Soviet press	
Przegląd piśmiennictwa Обзор литературы Reviews of books and articles	
Sprawy bibliotek i czytelnictwa w prasie (<i>eLBe</i>)	90
Проблемы библиотек и чтения в печати Problems of libraries and reading in the press	
Kronika krajowa i zagraniczna (<i>LB i MK</i>)	92
Внутренняя и зарубежная хроника Domestic and foreign chronicle	
Przepisy prawne (<i>TeZar</i>)	95
Законодательство Legal regulations	

BIBLIOTEKARZ

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA

Nr 3

WARSZAWA

ROK XXXIV

JAN MAKARUK

Ministerstwo Kultury i Sztuki
Warszawa

UCZCIMY WIELKĄ ROCZNICĘ

Zbliża się 50 rocznica wielkiego wydarzenia historycznego w skali świata, rocznica Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej, która zapoczątkowała nową epokę w dziejach ludzkości. Epokę tę cechuje zwycięski pochód socjalizmu, wyzwalający rewolucyjne masy pracujące wielu krajów z wyzysku i ciemnoty, oraz postępujący rozpad światowego systemu kolonialnego i imperialistycznego.

Dla uczczenia Rewolucji Październikowej Ministerstwo Kultury i Sztuki, Centralna Rada Związków Zawodowych, Związek Zawodowy Pracowników Kultury i Sztuki, Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej i Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich ogłosiły współzawodnictwo bibliotek powszechnych (publicznych i związkowych) pod hasłem związanym z działalnością placówek bibliotecznych: — Książka w służbie socjalizmu i pokoju.

Celem współzawodnictwa jest zwiększenie udziału bibliotek w kształtowaniu i zaspokajaniu rosnących potrzeb ideowych i kulturalnych społeczeństwa polskiego budującego socjalizm. Wymagać to będzie skupienia uwagi bibliotek na głównych zadaniach przewidzianych w planach swojej działalności. Do nich zaliczyć należy:

Szeroką popularyzację treści związanych z genezą, rozwojem i międzynarodowym znaczeniem Rewolucji Październikowej, ze szczególnym uwzględnieniem jej wpływu na losy narodu polskiego i udziału Polaków w szeregach bojowników Rewolucji.

Popularyzowanie literatury polskiej, radzieckiej i innych krajów, ukazujące dzieje walk klasy robotniczej i szerokich mas ludowych o sprawiedliwość społeczną i wyzwolenie narodowe oraz literatury ukazującej wysiłek ludzi pracy na całym świecie w walce o postęp i demokrację.

Krzewienie przez książkę idei proletariackiego internacjonalizmu i braterskiej solidarności ze wszystkimi narodami walczącymi o wolność i postęp, a w pierwszym rzędzie z narodem wietnamskim walczącym z agresją amerykańską.

Rozwijanie czytelnictwa literatury kształcącej, upowszechniającej dorobek nauki, techniki i sztuki, kształtującej socjalistyczną osobowość i humanistyczne postawy, rozszerzającej horyzonty myślowe.

Ponadto współzawodnictwo powinno sprzyjać rozwijaniu społecznego ruchu miłośników książek, służącego podwyższaniu kultury czytania, rozszerzaniu kręgu czytelników, zwłaszcza wśród młodzieży pracującej i pozaszkolnej, zwiększaniu liczby wypożyczeń.

Te podstawowe zadania biblioteki będą realizować w codziennej systematycznej swojej pracy, ze szczególnym nasileniem wystaw i imprez kulturalno-oświatowych związanych z rocznicą powstania Armii Czerwonej, Dniami Leninowskimi, Świętem Pracy (1 Maja), Świętem 22 Lipca, Dniami Kultury Radzieckiej, rocznicami w dziejach międzynarodowego ruchu robotniczego oraz obchodami przewidzianymi w związku z dniem 7 listopada.

Biblioteki przystępujące do współzawodnictwa podjęły odpowiednie zobowiązania, włączyły je do swoich planów pracy, zawiadomiły o tym biblioteki wyższego stopnia i przystąpiły do ich wykonania.

Zobowiązania dotyczą różnych dziedzin działalności kulturalno-oświatowej bibliotek, ale wszystkie w większym lub mniejszym zakresie zmierzają do realizacji podstawowych założeń współzawodnictwa, a przede wszystkim do popularyzacji literatury radzieckiej, polskiej i innych krajów dotyczącej genezy, rozwoju i znaczenia Wielkiej Rewolucji Październikowej, jej wpływu na losy narodów, na układ stosunków politycznych i społecznych świata.

Podjęte zobowiązania będą najpóźniej wykonane do końca października 1967 r. W tym czasie powołane Powiatowe i Wojewódzkie Komisje Współzawodnictwa Bibliotek dokonają oceny realizacji podjętych zobowiązań i przyznają lokalne nagrody dla wyróżniających się we współzawodnictwie osób i placówek. Biblioteki wojewódzkie (miejskie) prześlą do Ministerstwa Kultury i Sztuki i do CRZZ informacje o wykonaniu zobowiązań i wnioski o przyznanie nagród centralnych.

Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Centralna Rada Związków Zawodowych przewidziały dla wyróżniających się we współzawodnictwie liczne nagrody pieniężne i rzeczowe oraz wyróżnienia.

Nagrody Ministerstwa Kultury i Sztuki

- 2 nagrody pieniężne dla zespołów pracowników bibliotek stopnia wojewódzkiego;
- 22 nagrody pieniężne dla zespołów pracowników bibliotek stopnia powiatowego;
- 22 nagrody pieniężne dla pracowników bibliotek lokalnych (gromadzkich, osiedlowych, miejskich filii bibliotecznych);
- 2 nagrody rzeczowe na wyposażenie bibliotek dla powiatów, które wyróżnią się w akcji budownictwa bibliotecznego, remontów i wymiany lokali bibliotecznych.

Nagrody Centralnej Rady Związków Zawodowych

- 1 nagroda pieniężna dla zespołu pracowników bibliotek stopnia powiatowego;
- 3 nagrody pieniężne dla zespołów pracowników bibliotek stopnia powiatowego;
- 20 nagród pieniężnych dla pracowników bibliotek zakładowych i CKR;
- 3 nagrody rzeczowe dla bibliotek zakładowych na urządzenie czytelni i 1 nagroda; dla CKR wyróżniającego się w organizacji punktów bibliotecznych.

Prócz tego przewidziane są nagrody rzeczowe i dyplomy dla społecznych kierowników punktów bibliotecznych, Kół Przyjaciół Bibliotek, kół lub drużyn organizacji młodzieżowych i innych organizacji społecznych współpracujących w upowszechnieniu czytelnictwa.

PODSTAWOWE PROBLEMY BIBLIOTEKARSTWA W ZWIĄZKU RADZIECKIM

Narody państw bloku socjalistycznego i cała postępująca ludzkość przygotowują się do obchodów 50 rocznicy Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej. W związku z tą rocznicą podsumowujemy rezultaty naszej pracy, nakreślamy dalsze plany rozwoju gospodarki i kultury w naszych krajach i perspektywy walki o socjalizm i komunizm. Jednym ze składników kultury jest bibliotekoznawstwo. Tutaj także są poważne rezultaty, ale są i zadania niespełnione. Tutaj też konieczne jest jasne wytyczenie perspektyw dalszego rozwoju wszystkich form propagandy książki.

W 1965 r. księgozbiory bibliotek wynosiły 2 miliardy 300 milionów egzemplarzy, w tym 2,5 milionów tytułów wydanych w kraju i setki tysięcy tytułów piśmiennictwa zagranicznego. Z podanej wyżej liczby egzemplarzy 1,3 miliarda znajduje się w bibliotekach powszechnych, szkolnych i dziecięcych i 1 miliard — w technicznych, naukowych i specjalnych. Rocznie tylko do bibliotek powszechnych, podległych Ministerstwu Kultury, wpływa 80—100 milionów egzemplarzy nowych wydawnictw. Uwzględnivszy ubytki, księgozbiory tych bibliotek powiększają się o 40—50 mln egzemplarzy rocznie, a przyrost w bibliotekach technicznych i innych bibliotekach specjalnych wynosi ok. 60—70 milionów egzemplarzy. Na początku 1966 r. każda miejska biblioteka powszechna posiadała przeciętnie 17 tys. egzemplarzy, a biblioteka wiejska 5,5 tysięcy.

Jednym z największych osiągnięć w dziedzinie bibliotekarstwa w ZSRR jest rozwój sieci bibliotek miejskich. Więcej niż dwie trzecie bibliotek powszechnych (87 tys.) i ok. połowa ich księgozbiorów znajduje się na wsi, a jedna biblioteka przypada na 1230 osób (w mieście — na 3740). Zaopatrzenie w książki księgozbiorów bibliotek powszechnych na wsi jest w tej chwili lepsze niż w mieście (4,4 i 4,3 egz. przypada na 1 osobę).

Rozkwita bibliotekarstwo w republikach związkowych. W zapadłych krańcach dawnego imperium rosyjskiego dziś jest wiele bibliotek najróżniejszych typów. Każda z republik ma własną specyfikę rozwoju w dziedzinie bibliotekarstwa. Przed rewolucją najbardziej zacofanymi były chyba kraje Azji Środkowej i Kazachstanu. Dzisiaj w Kazachstanie pracuje 5807 bibliotek powszechnych, w Uzbekistanie 3891, w Kirgizji — 1116, w Tadżykistanie — 894, w Turkmenii — 772. Ogólna liczba bibliotek wszystkich typów w tych republikach wynosi 30 tys. Rozwój bibliotekarstwa w tych republikach jest dowodem ich szybkiego rozwoju kulturalnego, przykładem dla wielu narodów świata. Należy specjalnie podkreślić wysoki poziom bibliotekarstwa w Kirgizji.

Zadziwiająca są również osiągnięcia bibliotekarstwa republik zakaukaskich, których rozwój rozpoczął się w warunkach dużego kulturalnego zacofania ludności. Dzięki staraniom organizacji partyjnych i władzy radzieckiej Gruzja, Azerbejdżan i Armenia zasługują na wysoką ocenę w zakresie ilości bibliotek i poziomu ich pracy.

Bibliotekarze z republik bałtyckich prowadzili prace w bardzo trudnych warunkach. Władza radziecka powstała tu dopiero w 1940 r. Przedtem terytoria Litwy, Łotwy i Estonii były okupowane i niszczone. Obecnie jest tu jednak wiele bibliotek, a ich pracownicy w ostatnich latach pokazali godne podziwu wzory wypełniania wyjątkowo ważnych zadań kulturalno-oświatowych. Republiki bałtyckie odznaczają się wielką ilością czytelników w stosunku do ogółu ludności. Poważny wkład do rozwoju kultury swoich narodów wnoszą biblioteki Ukrainy i Białorusi, dwóch republik, w których instytucje kulturalne, szczególnie na wsi, były

rzadkim zjawiskiem, gdzie II wojna światowa miała szczególnie okrutny charakter i gdzie niemieccy faszyci poczynili straszne spustoszenie, niszcząc również dziesiątki milionów książek. Teraz w republikach tych działa prężna sieć bibliotek zatrudniająca kadry o wysokim poziomie wykształcenia ogólnego i zawodowego. Warto podkreślić stosunkowo silne zaplecze materialne bibliotek Ukrainy. Bardzo ciekawa jest działalność licznych bibliotek Mołdawii — dawnych kresów imperium rosyjskiego. Tworzenie bibliotek rozpoczęło się tu głównie po wojnie. Dzisiaj biblioteki są wielką ozdobą każdego mołdawskiego miasta i wsi i spełniają ważną rolę w życiu ludności tej republiki.

Olbrzymia jest sieć bibliotek naszej największej republiki — Rosyjskiej Federacyjnej — z jej ogromnymi przestrzeniami i różnorodnymi stosunkami historycznymi, przyrodniczymi i gospodarczymi. W większych miastach Rosji niektóre biblioteki zaczęły przecież powstawać dopiero w latach władzy radzieckiej.

W okresie wojny wiele bibliotek zostało zniszczonych. Na wschodnich i północnych terenach Rosji stworzenie każdej biblioteki i organizacja korzystania z niej wymaga dużego wysiłku i wytrwałości — przystosowania do surowych warunków życia, wielkich przestrzeni itd. A jednak w Rosyjskiej Republice pracuje dziś około 200 tys. bibliotek i ich doświadczenia są pomocne wszystkim bratnim republikom.

W 1965 r. z bibliotek wszystkich typów korzystało ok. 110 milionów czytelników. Rozbudzenie miłości do książki u większości radzieckich ludzi — to największe osiągnięcie naszego państwa w dziedzinie kultury. Doniosłą rolę odegrała tu uchwała KC PZPR (1959 r.) „O sytuacji i środkach polepszenia działalności bibliotecznej w kraju”.

Obecnie w bibliotekach naszego kraju trwają przygotowania do obchodów 50 rocznicy Rewolucji Październikowej. Obok jubileuszowych przygotowań i prac propagandowych bibliotekarze radzieccy pracują nad podniesieniem roli bibliotek w budowie komunizmu — w rozwoju nauki i techniki, w oświacie i wychowaniu mas pracujących.

Biblioteki, razem z innymi instytucjami ideologicznymi, są bazą formowania marksistowsko-leninowskiego światopoglądu i moralności komunistycznej, rozpowszechnienia wiedzy, pomagają też masom pracującym w podwyższaniu wiedzy fachowej oraz spełniają wielką rolę w postępie technicznym. Specjalną uwagę poświęcają bibliotekarze radzieccy propagandzie piśmiennictwa politycznego oraz uchwał i materiałów XXIII Zjazdu KPZR wśród robotników, kolchoźników i inteligencji, zaznajamiają miliony czytelników z najlepszymi utworami literatury i sztuki wszystkich czasów i narodów.

Jakkolwiek rośnie ilość czytelników, to jednak mamy w naszym kraju ludzi, którzy nie mogą korzystać z bibliotek. Jedną z przyczyn tego jest nieuporządkowanie sieci bibliotek. W niektórych okręgach naszego państwa bibliotek jest znacznie mniej, niż potrzeba, a nawet tam, gdzie ogólna liczba jest wystarczająca, rozmieszczenie ich pozostawia wiele do życzenia.

Są również niedociągnięcia w pracy bibliotek naukowych i technicznych. Najważniejsze z nich to zbyt mały krąg obsługi czytelników i niepełne wykorzystanie księgozbiorów tych bibliotek. Szybki wzrost nauki i techniki, zwiększenie na całym świecie piśmiennictwa naukowego, powstanie w naszym państwie, jak również i w innych, specjalnych ośrodków dokumentacyjnych — wszystko to stawia nowe zadania przed bibliotekami naukowymi i technicznymi. Wiele uwagi poświęcamy teraz sprawie miejsca tych bibliotek w systemie informacji naukowo-technicznej.

Dużą rolę w obsłudze naszych czytelników odgrywają filie i punkty biblioteczne. Mamy 650 tys. miejscowości, w których liczba mieszkańców wynosi zaledwie po 500 osób, gdzie nie ma stałych bibliotek i gdzie zakładanie ich jest niecelowe. W takich miejscowościach mieszka około 45 milionów ludzi. A ileż w kraju jest gospodarstw kolchozowych i państwowych, ekip poszukiwawczych itp. których pra-

ownicy potrzebują książek! Ileż osiedli i dzielnic, w których biblioteka znajduje się bardzo daleko! Wszystkie te punkty powinny być obsługiwane przez punkty i filie biblioteczne. Mamy ich przeszło 300 tys. a mimo to jest ich za mało.

W związku z przygotowaniem do obchodów 50 rocznicy Października pracujemy nad utworzeniem filii i ruchomych punktów. Szerokie rzesze czytelników i miłośnicy książek z kręgu inteligencji radzieckiej, robotników i kołchoźników okazują realną pomoc. I jeżeli dzisiaj, jak wykazują obliczenia, w punktach ruchomych znajduje się zaledwie setna część wszystkich księgozbiorów publicznych i wchodzi tam zaledwie $\frac{1}{5}$ część przyrostu rocznego, to w ciągu najbliższych lat dane te ulegną wyraźnemu wzrostowi.

Dążymy do stworzenia większej ilości filii i punktów ruchomych bibliotek technicznych, Akademii Nauk, rolniczych i medycznych. W tych filiach i punktach będą niezbędne informatory, monografie naukowe, wydawnictwa periodyczne i bibliograficzne odpowiadające profilowi przedsiębiorstw, fabryk, oddziałów naukowych i laboratoriów.

Specjalnie trzeba podkreślić konieczność stworzenia nowych ognisk propagandy książki dziecięcej. W najbliższych latach powinniśmy osiągnąć taki stan, aby w każdym okręgu administracyjnym była biblioteka dziecięca — ośrodek metodyczny, aby w każdej republice i okręgu istniały biblioteki dziecięce republikańskie i okręgowe. Droga ku poprawie istniejącego stanu wiedzy przez uczynienie bibliotek szkolnych pełnowartościowymi instytucjami, i stworzenie w bibliotekach wiejskich specjalnych oddziałów dziecięcych z niezbędnym zestawem odpowiednich książek.

Podniesienie roli bibliotek w społeczeństwie komunistycznym ma ścisły związek ze sprawą polepszenia wykorzystania księgozbiorów. Jest ono jeszcze niezadowolające. Należyte wykorzystanie księgozbioru zależy od stanu zaopatrzenia bibliotek, który w jednych republikach jest lepszy, a w drugich gorszy; zależy również od ilości czytelników odwiedzających bibliotekę. Niedostateczne wykorzystanie księgozbioru jest wynikiem tego, że biblioteki nie zawsze posiadają interesujące czytelników książki. Ministerstwo Kultury opracowało obecnie wytyczne dla polepszenia zaopatrzenia bibliotek.

Obok tego staramy się, żeby każdy bibliotekarz czuł się odpowiedzialny za kompletowanie księgozbioru, żeby wiedział, jakie książki ukazały się na rynku księgarskim i które z nich powinien zamówić dla swojej biblioteki. Wielką rolę ma w tym zakresie bibliografia.

Oczywiście głównym czynnikiem właściwego doboru książek, warunkiem propagandy książki jest wysoki poziom ogólnego i zawodowego wykształcenia bibliotekarzy. Władza radziecka podnosi rangę zawodu bibliotekarskiego i wiele uczyniła dla sprawy przygotowania odpowiednich kadr. Bibliotekarze szkolą się u nas w 110 szkołach średnich i 16 wyższych. Te ostatnie znajdują się na terenie wszystkich republik związkowych, z wyjątkiem Tadżykistanu. Otwarta zostanie jeszcze jedna szkoła wyższa — Instytut Kultury w Krasnodarze.

W latach 1961—1965 wykształciliśmy 12 tys. specjalistów z wyższym i 38 tys. ze średnim wykształceniem. Ani liczby te, ani stopień wykształcenia ogólnego wielu bibliotekarzy nie jest jeszcze zadowolający. Dlatego też staramy się rozszerzyć szkolenie kadr, a przede wszystkim podwyższać poziom ogólny w tym zakresie oraz osiągnąć większą specjalizację.

Do niedawna kształciliśmy kadry z wyższym wykształceniem w dwu kierunkach: 1) dla potrzeb bibliotek powszechnych i naukowych, 2) dla bibliotek dziecięcych. W ostatnich latach rozpoczęto kształcenie kadr dla bibliotek technicznych. Obecnie opracowano plan kształcenia fachowców dla bibliotek o profilu humanistycznym i przyrodniczym (łącznie z biologicznym, medycznym i rolniczym).

W okresie władzy radzieckiej znacznie się rozwinęła bibliografia. Ma ona wielką rolę w pracy naukowej i propagandowej. Muszą wzrosnąć wymagania stawiane

przed bibliografią dziś, kiedy przed nauką naszą i gospodarką stoją wielkie zadania, kiedy partia prowadzi szerokie i wieloaspektowe wychowanie w duchu komunizmu mas pracujących, kiedy na arenie międzynarodowej trwa skomplikowana walka ideologiczna.

Światowym uznaniem cieszy się system wydawnictw dokumentacyjnych WINITI*) z zakresu nauk przyrodniczych i techniki. Ważnym zadaniem jest udoskonalenie tego systemu, zwiększenie operatywności wydawnictw, polepszenie jakości analogicznych wydawnictw z zakresu innych nauk (medycyna), jak również włączenie do nich wydawnictw z zakresu innych dziedzin.

W ostatnich latach zaznaczyło się zwiększenie ilości bibliografii retrospektywnych z zakresu poszczególnych dziedzin nauki poświęconych szczegółowym zagadnieniom. Ilość tych wydawnictw nie jest jednak jeszcze wystarczająca (np. z zakresu biologii, chemii, ekonomii).

Jednym z największych osiągnięć naszej służby biblioteczno-bibliograficznej jest rozwój bibliografii zalecającej. Szczególnie korzystny pod tym względem był okres po XX zjeździe KPZR. Rozszerzył się wachlarz tematyczny i krąg użytkowników tych bibliografii. Są tu jednak liczne niedociągnięcia. Bibliografii zalecających dla dzieci i młodzieży jest jeszcze ciągle za mało i w zbyt małych nakładach. W ogólnym arsenale środków propagandy czytelnictwa udział bibliografii zalecającej jest jeszcze zbyt skromny.

W celu zwiększenia rozwoju bibliografii radzieckiej i zapewnienia jej większego znaczenia dokładamy wielu starań, ażeby zaopatrywać biblioteki we wszystkie nowe wydawnictwa bibliograficzne, jak również zachowujemy je do systematycznego prowadzenia prac informacyjno-bibliograficznych i ich koordynacji.

Duże znaczenie ma teraz wydanie wszystkich tych bibliografii, które poświęcone są 50-leciu Rewolucji Październikowej.

Cała informacyjna praca bibliotek powinna przybrać, oprócz wyżej wymienionych, nowe udoskonalone formy. W codziennej pracy bibliotek powinny być szeroko stosowane takie formy propagandy książki, jak wystawy, „Dni i Tygodnie Książki” i inne tego typu imprezy.

W związku z 50-leciem Października rozwinięto działalność zmierzającą do umocnienia materialnych podstaw wszystkich bibliotek. W ciągu ostatnich 6 lat wzniesiono ok. 3 tys. budynków bibliotecznych, a 7 tys. bibliotek przeprowadziło się do lepszych budynków. Nowe pomieszczenia otrzymały republikańskie biblioteki Litwy, Kirgizji, Mołdawii, Azerbejdżanu i dziesiątki innych bibliotek. W Moskwie buduje się nowy gmach dla: Wszechzwiązkowej Państwowej Biblioteki Literatury Obcej, Biblioteki Instytutu Marksizmu — Leninizmu oraz Akademii Nauk ZSRR, Państwowej Centralnej Biblioteki Medycznej, Centralnej Biblioteki Rolniczej.

Wiele bibliotek znajduje się jednak w trudnych warunkach lokalowych. Dlatego też, obok przeznaczenia na cele budownictwa znacznych środków państwowych, wykorzystuje się również fundusze kolchozów i innych organizacji, w myśl postanowień sierpniowego plenum KC KPZR pozwalających na odprowadzenie części dochodów na cele kulturalno-oświatowe, w tym również budownictwa bibliotecznego. Wiele inicjatyw w wyposażeniu nowych budynków bibliotecznych przejawia Uzbekistan, Ukraina i szereg okręgów Rosyjskiej Federacji osiągając w tej dziedzinie niemałe rezultaty. Trwają też prace nad wprowadzeniem do bibliotek nowoczesnych środków mechanizacji i automatyzacji.

W naszym państwie wydzieliły się określone grupy bibliotek, wchodzących w skład ogólnopaństwowej sieci bibliotecznej. Są to biblioteki podległe Ministerstwu Kultury ZSRR, w gestii związków zawodowych, Akademii Nauk, biblioteki techniczne, medyczne, rolnicze, szkół wyższych i inne. Każda z tych grup posiada własny

*) Wsiesiojuznyj Institut Naucznoy i Tiejniceskoj Informacii.

ośrodek centralny, zarówno na szczeblu ogólnokrajowym jak i każdej republiki. Praca tych centralnych ośrodków powinna być koordynowana, a wysiłki ich połączone dla wypełnienia wspólnych zadań. Sprawa ta jednak napotyka duże trudności. Istniejące środki (organizacyjne, metodyczne) nie zawsze są w pełni wykorzystywane.

Republikańskie ministerstwa kultury, wojewódzkie i krajowe zarządy nie zawsze wnikają w sprawy bibliotek innych resortów, nie dostrzegają specyfiki tych bibliotek przykładając jednakową miarę do bibliotek naukowych, technicznych i specjalnych. Uznając w pełni wielką rolę bibliotek w dziedzinie kultury i wychowania i zdając sobie sprawę z konieczności podwyższenia jej, chcemy jednak podkreślić, że nie można ignorować drugiej strony działalności bibliotek, a mianowicie aktywnego współdziałania tych instytucji w rozwoju nauki i techniki. W tym rozumieniu nawet biblioteka wiejska jest nie tylko instytucją kulturalno-oświatową lecz również zakładem naukowym (obsługa uczących się zaocznie i uczestników różnych kółek i kursów rolniczych) i produkcyjnym.

W ostatnich latach wzmożła się metodyczna praca bibliotek, a wielkie biblioteki, takie jak Biblioteka Akademii Nauk, Główna Biblioteka Nauk Społecznych, Państwowa Publiczna Biblioteka Techniczna, Centralna Biblioteka Rolnicza, Państwowa Centralna Biblioteka Medyczna i Biblioteka Uniwersytetu im. Łomonosowa stały się jednocześnie ośrodkami metodycznymi. Biblioteka im. Lenina, będąca głównym ośrodkiem metodycznym, powinna poświęcić więcej uwagi sprawie współdziałania z tymi ośrodkami.

Rozwiązanie problemu koordynacji w działalności bibliotek wymaga określonych przedsięwzięć organizacyjnych.

Bez względu na formę zarządzania najwięcej zależy od samych bibliotekarzy, od ich dążenia do koordynacji w zakresie kompletowania prac bibliograficznych i metodycznych, wypożyczania międzybibliotecznego i innych form obsługi czytelnika. Jednym z warunków spełnienia stojących przed bibliotekami zadań jest przewyciężenie zacofania i ciasnego partykularyzmu w psychice i działalności bibliotekarzy. Ważne jest także, aby główna biblioteka w każdej republice, województwie czy dzielnicy cieszyła się dużym autorytetem moralnym wypływającym z wysokiej jakości jej prac naukowych, bibliograficznych i metodycznych i z dawanych przez nią głęboko uzasadnionych rad i poleceń.

Pewne osiągnięcia mamy również w zakresie rozwoju piśmiennictwa o charakterze metodycznym i rozpowszechniającym doświadczenia przodujących bibliotek. Wydano szereg podręczników i prac o charakterze monograficznym oraz prace poświęcone historii największych bibliotek radzieckich. Można by również wymienić szereg innych monografii czy prac zbiorowych. Ogłoszono dziesiątki poradników metodyki dla różnych bibliotek i poszczególnych form ich działalności, wydano setki prac referujących doświadczenia przodujących bibliotek.

Mamy jeszcze do spełnienia ważne zadania w dziedzinie pracy naukowej z zakresu bibliotekoznawstwa i teorii bibliografii.

Jednym z najważniejszych zadań w związku z 50-leciem Rewolucji Październikowej jest naświetlenie doświadczeń pracy naszych bibliotek w okresie władzy radzieckiej. Powinny powstać opisy i wspomnienia dotyczące nie tylko wielkich bibliotek, lecz również poświęcone bibliotekom miejskim, powiatowym i gminnym oraz technicznym i związkowym.

Dążymy do rozpatrywania działalności bibliotek w połączeniu z dziejami oświaty i kultury mas pracujących, z historią tworzenia się radzieckiej inteligencji, w powiązaniu ze wszystkimi czynnikami budowy komunizmu. Dzieje naszych bibliotek — to dzieje radzieckiego czytelnika. W pełni odtworzyć te dzieje można tylko wtedy, kiedy staną się wiadome wszystkie szczegóły rozwoju tysięcy bibliotek we wszystkich miejscowościach naszej Ojczyzny. Do pracy tej bibliotekarze starają się wciągnąć czytelników w różnym wieku. Ich pamięć zbiorowa, opowieści o własnym

rozwoju duchowym są, obok materiałów drukowanych i dokumentów, najcenniejszym źródłem i pomocą w gromadzeniu i upowszechnianiu cennych, pięćdziesięcioletnich doświadczeń pracy bibliotek radzieckich.

Jednym z głównych warunków wypełnienia zadań stojących przed nami jest udział ludności w pracach bibliotecznych, o czym swego czasu mówił Lenin. Formy współdziałania mas pracujących w dziele propagandy książki mają u nas różnorodny charakter. Prawie każda biblioteka posiada radę wybieraną na corocznych zebraniach czytelników, kiedy to składane jest sprawozdanie z działalności biblioteki. Czytelnicy często pracują w bibliotekach w charakterze społecznych zastępców bibliotekarzy. W bibliotekach technicznych i naukowych biorą udział w zajęciach kółek recenzentów lub odczytowych, a także są konsultantami.

Na obecnym etapie budowy komunizmu, w związku z ogólnym procesem rozwoju socjalistycznej demokracji, udział ludności w pracach bibliotecznych ma jeszcze większe znaczenie. Dlatego też podjęliśmy szereg środków zmierzających do podniesienia roli rad bibliotecznych w dziedzinie rozstrzygania najżywotniejszych zagadnień propagandy książki, środków zmierzających do powiększenia aktywności czytelniczego pomagającego bibliotekom w ich pracy. W chwili obecnej nasz aktyw czytelniczy składa się z ok. 2 mln. osób. Mamy nadzieję, że liczba ta znacznie wzrośnie w ciągu lat najbliższych.

Biblioteki w naszym kraju przeszły długą, ciekawą drogę rozwoju i wywalczyły sobie ważne miejsce w życiu kulturalnym społeczeństwa. Przygotowując się do obchodów 50 rocznicy Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej biblioteki dążą do rozszerzenia kręgu swego oddziaływania w podniesieniu ideowego i kulturalnego poziomu ludzi radzieckich i urzeczywistnienia wskazań Lenina w dziedzinie bibliotekarstwa.

Tłum. z ros. HALINA ZARĘBA

A. S. SAGIMBAJEWA

Frunze

Kirgiska SRR

ZMIANY W BIBLIOTEKARSTWIE I PERSPEKTYWY PRACY METODYCZNEJ I BIBLIOGRAFICZNEJ W KIRGIZJI

Bibliotekarstwo w Kirgizji rozwinęło się po Wielkiej Rewolucji Socjalistycznej, kiedy naród kirgiski całkowicie usunął poprzednie ekonomiczne i kulturalne zacofanie swojego kraju. Kirgiska SRR zmieniła się w kwitnący kraj, z rozwiniętym przemysłem i gospodarstwem wiejskim, z wielkimi osiągnięciami w dziedzinie nauki, sztuki, kultury. W Kirgizji, kraju który do rewolucji nie posiadał własnego piśmiennictwa, w ciągu 40 lat wydano w ogólnym nakładzie 97 mil. wydawnictw. Kirgizi obecnie czytają w języku narodowym dzieła Marksa, Engelsa, Lenina oraz utwory klasyków rosyjskiej i światowej literatury. W Kirgizji zlikwidowano analfabetyzm.

Wysoki stopień rozwoju osiągnęło także bibliotekarstwo. Do rewolucji w Kirgizji było tylko kilka bibliotek, obecnie pracuje w republice 3 tys. bibliotek różnych typów (w tym bibl. powszechnych jest 1116). Na 900 mieszkańców przypada 1 biblioteka (licząc w tym punkty biblioteczne. Przyp. red.). Czynne są dwie wielkie biblioteki, w tym Republikańska Biblioteka im. N. G. Czernyszewskiego, dysponująca ponad 2 milionowym księgozbiorem. Księgozbiory bibliotek republiki liczą 17 mil. egz. Roczny wpływ wynosi 1 milion egz. Na każdego mieszkańca Kirgizji przypada obecnie 6,6 książki.

Coraz bardziej rozwija się wymiana międzybiblioteczna. Tylko jedna Republikańska Biblioteka zaopatruje w wydawnictwa ze swego księgozbioru 450 bibliotek, głównie wiejskich. Wielu czytelników korzysta z wypożyczania korespondencyjnego.

Republikańska Biblioteka dysponuje techniczną aparaturą do mikrofilmowania i sporządzania odbitek. Mikrofilmy i kopie artykułów i dokumentacji technicznej wysyła się na każde żądanie. Biblioteka prowadzi też ożywioną propagandę swojego księgozbioru. Regularnie wysyła się wykazy nowych nabytków placówkom naukowo-badawczym, przedsiębiorstwom i innym instytucjom oraz indywidualnym pracownikom naukowym i specjalistom różnych dziedzin gospodarki narodowej.

W obecnym stadium rozwoju bibliotekarstwa najważniejszym zadaniem jest uporządkowanie i rozszerzenie sieci bibliotek, koordynacja pracy bibliotek wszystkich typów i specjalności. Uporządkowanie i rozszerzenie sieci bibliotek będzie możliwe dzięki tworzeniu nowych bibliotek oraz zmian w rozmieszczeniu już istniejących. Do 1970 r. każda miejscowość licząca więcej niż 50 domów będzie miała stałą bibliotekę.

Należy pamiętać, że znaczna część ludności w republice kirgiskiej zajmuje się sezonowym pasterstwem wysokogórskim. Stworzenie warunków życia kulturalnego hodowcom jest główną troską partyjnych i rządowych instytucji, a przede wszystkim instytucji kulturalno-oświatowych. Szeroko została więc rozbudowana sieć bibliotek ruchomych. Obecnie każdy czytelnik, gdziekolwiek przebywa, w mieście czy na wsi, na wysokogórskich pastwiskach czy na budowie przemysłowej, może otrzymać w ruchomej bibliotece w miejscu pracy lub zamieszkania potrzebne mu książki.

Wielką rolę w pracy kulturalnej wśród hodowców na odległych pastwiskach mają bibliobusy klubowe. Każdy rejonowy wydział kultury ma po dwa lub trzy bibliobusy, które kursują regularnie wśród zimowych i letnich pastwisk rejonu. Taki bibliobus klubowy posiada zwykle ruchomą bibliotekę i stosuje najrozmaitsze formy propagandy książki. W połączeniu z innymi imprezami o charakterze oświatowym daje ta praca dobre wyniki.

W niektórych rejonach powstały specjalne kluby — ruchome ludowe uniwersytety kultury, autokluby „Ateista”. W ten sposób nowe formy propagandy książki i oświaty docierają do najbardziej oddalonych zakątków górskiego kraju Kirgizji.

Punkty agitacyjne organizuje się w miejscach zamieszkania. Pracą w tych punktach zajmują się wspólnie oddziały stowarzyszenia „Wiedza”, urzędy kinematografii i placówki kulturalno-oświatowe. Pozwala to prowadzić szeroką pracę kompleksową. Odczyty o różnorodnej tematyce łączy się z pokazami filmowymi, wieczory dyskusyjne — z przegładami piśmiennictwa, pogadanki o książkach — z występami zespołów amatorskich. W punktach agitacyjnych organizuje się także wypożyczalnie książek. Punkty agitacyjne niektórych rejonów pracują według harmonogramów tak dokładnie i cieszą się taką popularnością, że mieszkańcy poszczególnych ulic gromadzą się o wyznaczonej godzinie bez uprzedniego ogłoszenia.

Upowszechnianiem czytelnictwa zajmują się także uniwersytety ludowe, kursy oświatowe rozwijające swą działalność w miastach i osiedlach wiejskich naszej republiki.

Przy Rejonowej Bibliotece im. Kalinina np. pracuje uniwersytet ludowy z trzema wydziałami: malarstwa, muzyki, naukowego ateizmu. Ponad sześćdziesięciu słuchaczy pierwszego kursu otrzymało już świadectwa ukończenia uniwersytetu ludowego. Obecnie rozpoczyna naukę drugi kurs. Na wykładach ludowego uniwersytetu słuchacze zdobywają ogólną wiedzę nie tylko z wybranego przedmiotu, ale także nabywają umiejętności samodzielnej pracy z książką i wprawy w korzystaniu z wykazów bibliograficznych. Doświadczenia pracy Rejonowej Biblioteki zostały opisane i rozpowszechnione w całej republice.

Wszechstronne rozwiązanie problemów rozwoju bibliotek i czytelnictwa zależy w dużej mierze od koordynacji pracy metodycznych ośrodków dla bibliotek różnego

typu. W ostatnich latach, zwłaszcza po ogłoszeniu Uchwały KC PZPR „o sytuacji i środkach polepszeniu działalności bibliotecznej w kraju” (1959 r.), przywiązuje się wielką wagę do pomocy instrukcyjno-metodycznej. Powstało ostatnio sześć ośrodków metodycznych dla poszczególnych typów bibliotek: technicznych, medycznych, publicznych, szkolnych, dziecięcych i bibliotek szkół wyższych.

W resorcie Ministerstwa Kultury takim metodycznym ośrodkiem jest Republikańska Biblioteka Kirgiskiej SRR im. N. G. Czernyszewskiego. Za pośrednictwem Oszkiej biblioteki obwodowej i 29 bibliotek rejonowych, Biblioteka Republikańska udziela pomocy instrukcyjno-metodycznej bibliotekom miejskim, wiejskim i kolchozowym. Wśród bibliotek sprawujących metodyczne kierownictwo wyróżniają się biblioteki — „szkoły najlepszych doświadczeń”. W pracy tych bibliotek — szkół biorą udział specjaliści instruktorzy z obwodowej i republikańskiej biblioteki, a biblioteki rejonowe zajmują się organizacją wykładów i ćwiczeń.

Wszystkie biblioteki republiki pracują zgodnie z ogólnym planem pracy. Nadrzedną instytucją kierowniczą jest Międzyresortowa Rada przy Ministerstwie Kultury Kirgiskiej SRR, w której skład wchodzi przedstawiciele bibliotek różnych typów, a także specjaliści z różnych dziedzin gospodarki narodowej i kultury. Rada Międzyresortowa podejmuje uchwały dotyczące najważniejszych spraw organizacji bibliotek w republice, powołuje specjalistów i komisje do badania pracy bibliotek oraz opracowuje zalecenia w dziedzinie bibliotekoznawstwa i bibliografii.

W różnych miejscowościach powstały także międzyresortowe Komitety przy rejonowych i miejskich wydziałach kultury. Przy pomocy tych rad wzmocniono materialną bazę bibliotek, uzupełniono księgozbiory, rozwinięto pracę ideowo-wychowawczą i zorganizowano pomoc bibliotek w pracy poszczególnych przedsiębiorstw.

Obecnie realizowany plan pracy obejmuje różnorodne formy i sposoby pomocy metodycznej w pracy bibliotek różnych typów: opracowanie wskazówek metodycznych, organizowanie konferencji, seminariów i wykładów, badanie oraz wymianę, przyswajanie najciekawszych doświadczeń stosowanych w pracy bibliotek.

Zadania bibliotekarstwa w rozwoju czytelnictwa określa uchwała KC KPZR „O sytuacji i środkach polepszenia działalności bibliotecznej w kraju” i „O zadaniach propagandy w warunkach współczesnych”. Biblioteki traktują te uchwały jako globalny program pracy wychowawczej w stosunku do czytelników.

W planie tym szczególne zadanie przeznaczono Republikańskiej Bibliotece, a mianowicie opracowanie kompletu zalecających bibliografii specjalnych przeznaczonych i dostosowanych do potrzeb różnych grup czytelników. Np. Biblioteka opracowuje krótkie wykazy lektury pomocniczej, zaleconej przez kursy agro- i zootechniczne (co czyta dojarka, owczarz, drobiarka itd.); spisy lektury dla uczniów rolniczych szkół zawodowych i instytucji, np. „O ekonomicznych podstawach socjalistycznego gospodarstwa rolnego”; instrukcje rozpowszechniające najlepsze doświadczenia w rolnictwie republiki; publikacje poświęcone poszczególnym racjonalizatorom, technikom, producentom buraków i bawełny, hodowcom.

Czytelnicy zajmujący się pracą naukowo-badawczą i pedagogiczną znajdują potrzebne im materiały w czterotomowej „Bibliografii Kirgizji”, opracowanej zgodnie z siedmioletnim i nowym pięcioletnim planem. Plan pięcioletni na lata 1966—1970 przewiduje zakończenie tej pracy i zorganizowanie regularnego wydawania roczników „Kirgiska SRR”, co pozwoli na pełną rejestrację piśmiennictwa w języku kirgiskim i rosyjskim o radzieckiej Kirgizji. Praca w Republikańskiej Bibliotece w zakresie służby informacyjno-bibliograficznej jest tak pomyślana, żeby jak najprędzej pomóc specjalistom i pracownikom nauki. Aby pomóc bibliotekom republiki w upowszechnieniu czytelnictwa, opracowano także plany perspektywiczne sporządzania bibliografii zalecających. Opracowanie systemu bibliografii zalecających idzie w sześciu kierunkach: jako pomoc w samokształceniu ogólnym, w samokształceniu politycznym, w zdobyciu wiadomości politechnicznych, w estetycznym i ateistycznym

nym wychowaniu a także w dokształcaniu zawodowym. W każdym dziale przewidziano opracowanie spisów pomocniczych na tematy szczególnie aktualne, aby odpowiedzieć na kwereudy czytelników w dziedzinach ogólnooświatowych i zawodowych.

W planach perspektywicznych dotyczących zagadnień metodycznych zwraca się szczególną uwagę na kształcenie kadr. Np. w resorcie Ministerstwa Kultury połowa bibliotekarzy ma wyższe lub średnie wykształcenie zawodowe, a reszta uzupełnia swe wykształcenie na kursach korespondencyjnych. Aby pomóc bibliotekarzom w uzupełnianiu wiedzy zawodowej, przetłumaczono na język narodowy podręczniki: „Skrócone tablice klasyfikacji dla bibliotek wiejskich”, „Minimum techniki bibliotecznej dla bibliotek publicznych”, „Biblioteka wiejska”, „Organizacja księgozbiorów i katalogów bibliotecznych” i inne. Republikańska Biblioteka wydaje rocznie około 300 arkuszy wydawniczych bibliografii i poradników metodycznych.

Szkołą w podnoszeniu ideowego i zawodowego poziomu bibliotekarzy są konferencje naukowe odbywane corocznie od 1963 r. Np. tematem jednej z nich było zagadnienie pracy w warunkach wolnego dostępu do pól. Całkowity lub częściowy dostęp do księgozbiorów jest wprowadzony we wszystkich bibliotekach Kirgizji. Niedawno odbyła się jubileuszowa naukowo-zawodowa konferencja bibliotekarzy, poświęcona 40-leciu Kirgizji i Kirgiskiej Partii Komunistycznej. Była ona nie tylko przeglądem osiągnięć 40 lat, ale i trybuną wymiany najlepszych doświadczeń.

Wśród bibliotekarzy cieszy się wielką popularnością biuletyn „Bibliotekarz Kirgistanu”, wydawany od 1960 r. przez Republikańską Bibliotekę w języku kirgiskim i rosyjskim. Ogłaszane w biuletynie materiały upowieszczniają i zalecają najlepsze doświadczenia w bibliotekarstwie republiki.

W ciągu najbliższych lat będą obchodzone dwie wielkie rocznice: 50-lecie władzy radzieckiej i 100-lecie urodzin W. I. Lenina. Biblioteki Kirgizji biorą udział we wspólnym wszechzwiązkowym przeglądzie pracy bibliotek oraz podejmują poważne zobowiązania, aby uczcić tak drogie sercu radzieckiego człowieka wydarzenie. Zwiększa się odpowiedzialność za pracę ośrodków metodycznych republiki, powołanych do realizowania wszelkimi środkami opieki nad rozwojem bibliotekarstwa. Zamierzamy wiele osiągnąć na tak ważnych odcinkach pracy jak: badanie czytelnictwa, kierowanie indywidualnym czytelnictwem, wykorzystanie bibliografii przez bibliotekarzy i czytelników. Przy pomocy tej wielkiej akcji dążymy do podniesienia znaczenia bibliotekarza jako propagatora książki i oddanego współpracownika Partii Komunistycznej w dziele realizacji odpowiedzialnej pracy ideowo-wychowawczej.

Tłum. z ros. PELAGIA GIRWIC

I. W. BAHMUTSKAJA
Moskwa

ORGANIZACJA OBSŁUGI BIBLIOTECZNEJ DZIECI I MŁODZIEŻY W ZWIĄZKU RADZIECKIM

Wychowanie nowego człowieka jest jednym z głównych zadań budowy społeczeństwa komunistycznego. Wychowanie to winno harmonijnie łączyć w sobie duchowe bogactwo, czystość moralną i doskonałość fizyczną. Zwracanie uwagi na problem wychowania podrastającego pokolenia w naszym kraju wynika z rosnących wymagań społeczeństwa w stosunku do oblicza moralnego, świadomości i postępowania każdego radzieckiego człowieka, a zwłaszcza dzieci i młodzieży.

Książka przeczytana w dzieciństwie posiada ogromne wychowawcze znaczenie, pozostawia ślad na całe życie — mówiła N. K. Krupska, dodając jednocześnie, że czytelnictwo odgrywa w życiu dziecka rolę nie mniejszą niż szkoła.

Dla młodych czytelników corocznie wydaje się setki milionów egzemplarzy książek; świadczą o tym następujące dane: w 1965 r. wydano 2590 tytułów książek dziecięcych o łącznym nakładzie 206,1 mln egz. Nakłady książek dla dzieci przewyższają obecnie 30-krotnie poziom z 1913 r. i 6-krotnie z 1940 r.

Istnieją dwa wyspecjalizowane wydawnictwa zajmujące się wydawaniem książek dla dzieci: „Detskaja literatura” („Detgiz”, „Małysz”) oraz „Dietskij mir”. Z roku na rok poprawia się jakość literatury dziecięcej, wzrasta jej poziom ideowy, doskonali się jej walory artystyczne.

W Związku Radzieckim organizowanie powszechnej bibliotecznej obsługi dzieci i młodzieży nabrało wagi państwowej. Partia i rząd uważały zawsze biblioteki za jedną z ważniejszych dziedzin służących sprawie wychowania i szerzenia oświaty wśród dorastającego pokolenia.

Radziecka biblioteka dziecięca ukształtowała się jako placówka biblioteczna specjalnego rodzaju, o specjalnym księgozbiorze i swoistych metodach pracy, które wynikają z zadań komunistycznego wychowania dorastającego pokolenia i z właściwości czytelników — dzieci.

Przed Wielką Socjalistyczną Rewolucją Październikową istniały na terenie całej Rosji tylko 23 biblioteki dziecięce. Dążenia czołowych bibliotekarzy do stworzenia sieci bibliotek dziecięcych nie zostały w owym czasie zrealizowane.

Obecnie z 368 tys. bibliotek, istniejących w kraju, 250 tys. obsługuje dzieci. Są to: samodzielne (państwowe) miejskie i rejonowe biblioteki dziecięce, oddziały dla dzieci w bibliotekach dla dorosłych, biblioteki szkolne, związków zawodowych, biblioteki Domów Pionierów i innych pozaszkolnych organizacji.

Podstawową sieć bibliotek, które kierują czytelnictwem dzieci i zaspokajają ich czytelnicze zainteresowania, tworzą samodzielne państwowe biblioteki dziecięce.

Z roku na rok wzrasta też liczba bibliotek szkolnych.

Związki zawodowe z zasady nie organizują samodzielnych bibliotek dziecięcych, a jedynie oddziały dziecięce przy bibliotekach dla dorosłych. Wyjątek stanowią domy lub pałace kultury — w tych placówkach istnieją i działają dobre biblioteki dziecięce posiadające księgozbiory od 20—30 tys. tomów. Takich bibliotek jednakże związki zawodowe posiadają niewiele. W RFSRR np. jest ich tylko ok. 200.

Wielkim osiągnięciem w dziele rozwoju bibliotek jest zorganizowanie w kraju obwodowych, krajowych, republikańskich bibliotek dziecięcych, które są jednocześnie ośrodkami metodycznymi dla wszystkich bibliotek pracujących z dziećmi.

Podniesieniu jakości obsługi bibliotecznej w miejscowościach wiejskich sprzyja tworzenie w wielu wiejskich bibliotekach oddziałów dziecięcych i „izb młodego czytelnika, działających na społecznych zasadach”. Inicjatywę tę podjęły biblioteki Ukrainy. Właśnie tam w ciągu ostatnich 2—3 lat, w 500 wiejskich bibliotekach, działają na zasadach społecznych „izb młodego czytelnika” oddziały dziecięce.

W celu gruntownej poprawy pracy z dziećmi na wsi Ministerstwo Kultury ZSRR powzięło decyzję o tworzeniu przy bibliotekach wiejskich oddziałów dla dzieci, kierowanych przez pracowników etatowych, jeżeli w strefie działania tych bibliotek mieszka 500 i więcej uczniów klas I—VIII i dzieci w wieku przedszkolnym powyżej 6 lat.

Młodzież, jako kategoria czytelników, określana jest umownie okresem wieku: od 14 do 20 lat. Do tej bardzo licznej kategorii należą uczniowie szkół zawodowych i techników, uczniowie specjalnych szkół średnich, studenci I i II roku szkół wyższych oraz młodzież pracująca w gospodarce narodowej. Czytelnicy ci są obsługiwani przez 120 tys. bibliotek powszechnych, 182 tys. bibliotek szkolnych oraz 51 tys. bibliotek specjalnych (techniczne, naukowe, szkoleniowe i inne).

W ostatnich czasach, w ramach bibliotek powszechnych, zaczął się wyłaniać określony system organizacyjny bibliotecznej obsługi młodzieży. W miastach, w bibliotekach dzielnicowych i bibliotekach związków zawodowych przeznaczonych dla dorosłych, wyodrębniane są młodzieżowe pododdziały: wypożyczalnie z wydzielonym księgozbiorem podręcznym i stałymi pracownikami, punkty wydawania książek w oparciu o stały księgozbiór; w niewielkich bibliotekach organizuje się wypożyczalnie dla grup młodzieży.

W ośrodkach obwodowych, republikańskich, krajowych, w miastach posiadających więcej niż 200 tys. ludności, w centralnych miejskich bibliotekach, tworzone są specjalne oddziały dla młodzieży. Uwzględniając odpowiednie warunki, w centralnych bibliotekach miejskich są organizowane filie młodzieżowe (wypożyczalnia, czytelnia). W wielu miastach stworzono również samodzielne biblioteki młodzieżowe. W przyszłości będą się one rozwijały tylko w wielkich miastach — ponad 200 tys. ludności — jako ośrodki naukowo-metodyczne, nastawione na propagandę książki, badanie zainteresowań czytelniczych i organizację bibliotecznej obsługi młodzieży.

Jednakże, obok wspomnianych osiągnięć w rozwoju bibliotek obsługujących dzieci i młodzież, istnieją jeszcze istotne braki. W pierwszym rzędzie zaliczyć do nich należy niejednorodność działania, paralelizm w tworzeniu sieci, brak koordynacji w skali państwowej.

Zdarza się, że różne resorty rozwijają własną sieć bibliotek bez uzgodnienia swoich poczynań z siecią innych resortów. Nierzadko w jednej i tej samej dzielnicy miasta, czasami na tej samej ulicy, znajduje się biblioteka powszechna, biblioteka szkolna i biblioteka związków zawodowych z oddziałem dziecięcym, podczas gdy w innych częściach tego miasta nie ma żadnej biblioteki obsługującej dzieci i młodzież.

Główna Inspekcja Bibliotek Ministerstwa Kultury ZSRR opracowała „Podstawowe założenia jednolitego systemu usług bibliotecznych dla ludności dorosłej i dzieci”, które postulują: planowanie w rozmieszczeniu sieci, jednolitość struktury i kierowania, ekonomiczność, likwidację resortowych rozbieżności. Jednolity system bibliotecznej obsługi dzieci i młodzieży uwzględnia wszystkie typy bibliotek: samodzielne dziecięce, szkolne, młodzieżowe, oddziały młodzieżowe w bibliotekach powszechnych, biblioteki szkół średnich i wyższych. Określa ich zadania i funkcje, drogi koordynacji i współpracy.

Dzieci i młodzież stanowią przeważającą część ludności naszego kraju. Do wszystkich bibliotek na terenie całego kraju uczęszcza ponad 110 mln osób. Spośród nich dzieci i młodzież stanowią ok. 70 mln. W 1965 r. tylko w sieci bibliotek podległych Min. Kultury ZSRR było zarejestrowanych ok. 20 mln czytelników — dzieci. Dziesiątki milionów dzieci i młodzieży korzysta też ze szkolnych bibliotek.

Charakterystyczną właściwość pracy bibliotecznej stanowi dostarczanie książki bezpośrednio do zakładów pracy, tam gdzie młodzież jest zatrudniona — do oddziałów produkcyjnych, na budowy, do kopalń. Biblioteki tworzą tam swoje filie, komplety ruchome, punkty wypożyczeń.

Przodujące biblioteki przechodzą obecnie na nowy, odpowiedzialny etap pracy. Zachęcając wszystkich uczniów, całą młodzież do czytania systematycznego, dążą do gruntownego poprawienia całego systemu kierowania czytelnictwem tych właśnie grup czytelników. W tym celu sporządzane są międzyresortowe plany bibliotecznej obsługi dzieci, koordynujące poczynania bibliotek pracujących z dziećmi i młodzieżą.

Stała koordynacja wysiłków wszystkich bibliotek pracujących z dziećmi i młodzieżą pozwoliła np. zachęcić do czytania ok. 98,9% uczniów klas I—VIII i młodzież mieszkającą na terenie obwodu woroneżskiego.

Biblioteki republik i biblioteki poszczególnych obwodów są głównymi organizatorami i uczestnikami opracowania wspomnianych jednolitych międzyresortowych planów bibliotecznej obsługi dzieci i młodzieży.

W ostatnim czasie znacznie zwiększyła się liczba czytelników — dzieci w środowiskach wiejskich. Dotyczy to w pierwszym rzędzie wiejskich bibliotek RFSRR i Ukrainy. Ministerstwa Kultury tych republik wydały specjalne zarządzenia o poprawieniu pracy z dziećmi na wsi. Zarządzenia te przyczyniły się do połączenia wysiłków wiejskich, szkolnych i związkowych bibliotek, do stworzenia niezbędnych warunków w pracy tych bibliotek, zachęciły nauczycieli, działaczy młodzieżowych i członków komitetów rodzicielskich do propagowania książki.

Jednakże istnieją jeszcze w organizacji obsługi bibliotecznej dzieci i młodzieży istotne braki. W wielu republikach związkowych nie wszystkie dzieci i nie cała młodzież korzysta z tych bibliotek.

Różnorodne trudności występują przy organizowaniu obsługi bibliotecznej dzieci i młodzieży w środowiskach wiejskich. Niektóre biblioteki wiejskie nie dysponują jeszcze niezbędnymi warunkami koniecznymi dla podjęcia pracy z dziećmi: niewystarczające są księgozbiory dziecięce, w wielu bibliotekach nie zorganizowano nawet kącików dla dzieci, cała wizualna propaganda jest nastawiona na czytelnika dorosłego.

Biblioteki szkolne i dziecięce stawiają sobie za zadanie, aby dla uczczenia 50-lecia władzy radzieckiej zachęcić do systematycznego czytelnictwa wszystkich uczniów i całą młodzież.

Liczymy na to, że do poprawienia bibliotecznej obsługi dzieci i młodzieży przyczyni się zorganizowanie czytelni przy wszystkich rejonowych, miejskich i związkowych bibliotekach.

Rozwojowi zainteresowań czytelniczych sprzyjają również oddziały muzyczne organizowane w rejonowych i miejskich bibliotekach dziecięcych. Tam właśnie popularyzuje się najcenniejsze utwory muzyki radzieckiej i obcej. Tutaj młody czytelnik może otrzymać i wypożyczyć wraz z książką płyty gramofonowe i taśmy magnetofonowe.

Wykonując uchwały KC KPZR „O sytuacji i środkach polepszenia działalności bibliotecznej w kraju” pracownicy dziecięcych i szkolnych bibliotek zaczęli coraz aktywniej przyczyniać się do kształtowania komunistycznego światopoglądu dorastającego pokolenia. Dokonuje się to poprzez wychowanie estetyczne, rozwijanie wśród młodych ludzi aktywności i twórczości amatorskiej.

Są w naszym kraju wybitne biblioteki, które potrafią znaleźć właściwe podejście do każdego czytelnika i z wielkim taktem pedagogicznym kształtują jego czytelnicze zainteresowania.

Liczne biblioteki nagromadziły też wiele doświadczeń w dziedzinie propagowania literatury. Np. nasilenie masowej pracy z książką występuje w czasie „Tygodnia książki dziecięcej”, który jest dla dzieci jednym z najpiękniejszych świąt. W przeciągu siedmiu dni organizuje się dla małych czytelników różnorodne uroczystości. Pisarze spotykają się z dziećmi miast i wsi, czytają im swoje utwory, rozmawiają o przeczytanych przez nie książkach, mówią o swoich planach twórczych na przyszłość.

Z roku na rok wzrasta liczba wypożyczeń literatury dla dzieci i młodzieży dokonywanych w bibliotekach całego kraju. W 1965 r. biblioteki powszechne wypożyczyły młodemu czytelnikom ok. 850 mln książek. Miliony chłopców i dziewcząt studiują dzieła W. I. Lenina, czytają książki o jego życiu i działalności, o partii, o kosmosie, o bohaterkiej przeszłości i o współczesności naszego kraju. Radzieccy chłopcy i dziewczęta chętnie garną się do książki, szukają w niej odpowiedzi na liczne interesujące ich pytania. Jesteśmy dumni z tego, że książka, „największy cud cudów” (M. Gorki), stała się dla milionów młodych ludzi nierozłącznym towarzyszem i chlubą.

Młodzież czyta w pierwszym rzędzie książki o ludziach współczesnych, o tym jak szukali oni swojego miejsca w życiu, osiągnęli uznanie i szczęście.

Wielkie zainteresowanie wywołuje wśród młodych czytelników również i literatura obca. Jak wynika z badań socjologicznych, zainteresowanie literaturą obcą stanowi w przybliżeniu ok. 20—22% wszystkich dezyderatów dotyczących literatury pięknej. Jest to sytuacja obserwowana w bibliotekach. Dodać należy, że w tych zapotrzebowaniach dominuje zainteresowanie książką współczesną. Ogromnym zainteresowaniem cieszą się wśród naszej młodzieży książki polskich pisarzy: Mickiewicza, Orzeszkowej, Sienkiewicza, Żeromskiego, Brandysa, Lema, Tuwima, Konopnickiej i innych. Z prawdziwym zainteresowaniem czyta obecnie nasza młodzież znakomitą książkę W. Woroszyńskiego — „Życie Majakowskiego”.

Młodzi robotnicy, bezpośrednio trudniący się budowaniem materialno-technicznych podstaw komunizmu, interesują się różnymi technicznymi problemami, starają się podnieść swoją wiedzę techniczną, osiągnąć specjalizację. Biblioteki wzmogły więc działalność nad propagowaniem literatury o nowej technice i przodującej technologii. „Techniczna książka dla każdego młodego technika” — oto dewiza, jaka przyświeca w pracy bibliotek powszechnych i technicznych. Współ z komórkami informacji technicznej i innymi instytucjami i organizacjami zajmującymi się popularyzowaniem wiedzy technicznej (domy technika, stowarzyszenia naukowo-techniczne, stowarzyszenia wynalazców i racjonalizatorów, społeczne uniwersytety pracy technicznej, przodujące szkoły i in.) biblioteki organizują punkty konsultacyjne, grupy referentów, komórki informacyjne. Specjaliści dokonują przeglądów literatury, pomagają młodym robotnikom w wykorzystaniu literatury technicznej dla wykonania zadań produkcyjnych, ułatwiają im zastosowanie nowych metod w pracy.

Rozwijaniu zainteresowania młodzieży literaturą fachową sprzyjają różne akcje masowe — spotkania z przodownikami i racjonalizatorami, wieczory na temat: „Jaka książka techniczna pomaga mi w pracy i nauce”, „Techniczna książka dla młodzieży”. W czasie takich wieczorów występują aktywni czytelnicy, wykwalifikowani robotnicy, majstrowie, inżynierowie. Liczba wypożyczeń literatury technicznej stale wzrasta i to nie tylko w bibliotekach specjalnych, ale i w bibliotekach powszechnych i związkowych.

Ostatnie lata były okresem doskonalenia istniejących, i aktywnego poszukiwania nowych metod pracy bibliotek z czytelnikami. W bibliotekach na terenie kraju zaczęto coraz szerzej stosować najbardziej skuteczne sposoby udostępniania księgozbiorów i propagowania książki. Wolny dostęp do półek, całkowity albo częściowy, wprowadzono również w wielu bibliotekach naukowych i specjalnych.

Szeroko spopularyzowane zostały takie formy propagowania książki, jak wystawy — przegląd literatury na tematy aktualne. Dokonuje się tego bezpośrednio w miejscu pracy — w oddziałach fabryk, w kołchozach, sowchozach i innych zakładach produkcyjnych. Organizuje się również konferencje prasowe z pisarzami. Jedną z bardziej atrakcyjnych form propagowania literatury rolniczej i technicznej stały się zaoczne konferencje czytelnicze, organizowane przez biblioteki wspólnie z redakcjami gazet rejonowych i obwodowych.

Dotąd mówiliśmy o pozytywnych stronach pracy naszych bibliotek. Nie znaczy to jednakże, że wszystko układa się pomyślnie. W działalności wielu bibliotek dziecięcych, szkolnych i powszechnych formy i metody pracy nie zawsze są podporządkowane tym zadaniom wychowawczym, które stawia się bibliotekom, i które są modyfikowane właściwościami czytelnika i specyfiką literatury. Widoczny jest jeszcze rozdział między masową pracą a indywidualnym kierowaniem czytelnictwa dzieci i młodzieży.

Stawiamy przed bibliotekami zadania podstawowe: dążyć do tego, aby czytelnictwo każdego dziecka, każdego młodego człowieka było systematyczne i urozmaicone, rozbudzać zainteresowanie nie tylko literaturą piękną, ale i książką społeczno-polityczną, naukową i techniczną, rozwijać wśród młodzieży nawyki samodzielnej pracy z książką.

Wyniki pracy bibliotek dziecięcych, szkolnych i specjalnych zależą przede wszystkim od struktury księgozbiorów, od tego, w jakim stopniu są one wykorzystywane i o ile są w stanie zaspokoić zapotrzebowanie młodego pokolenia.

W ostatnim okresie wzbogaciły się nie tylko liczebnie, ale i podniosły jakość księgozbiory bibliotek dziecięcych. Dysponują one obecnie 500 mln egzemplarzy. Z tej liczby do samodzielnych bibliotek dziecięcych należy 100 mln egzemplarzy. Młodzież może korzystać również z ogromnych, liczących 1,7 mld egzemplarzy, księgozbiorów bibliotek powszechnych, naukowych, specjalnych i innych. Spośród nich biblioteki powszechne dysponują liczbą ponad 720 mln egzemplarzy.

Corocznie państwo przeznacz na zakup książek ogromne sumy — rzędu 100 mln rubli. Stwarza to możliwość dostarczenia do bibliotek 120—150 mln nowych książek w każdym roku. W Związku Radzieckim na jednego mieszkańca przypada w bibliotekach powszechnych 4,5 książek. Jest to najwyższy wskaźnik na świecie.

Uzupełnianie księgozbiorów bibliotecznych dokonywane jest przez „biblioteczne kolektory”, które są włączone do systemu handlu księgarskiego Komitetu do Spraw Prasy przy Radzie Ministrów ZSRR.

Uzupełnianie księgozbiorów bibliotek dziecięcych, należących do sieci bibliotek powszechnych, jest dokonywane głównie na podstawie zamówień, sporządzanych w oparciu o informacyjne zestawy zalecające, „blankiety zamówień” i tematyczne plany wydawnicze.

Produkcja książek w Związku Radzieckim jest ogromna. W 1965 r. wydano ponad 75 tys. tytułów o łącznym nakładzie 1 mld 279 mln egzemplarzy. Niezwykle trudno dokonać wyboru pozycji nawet najbardziej wartościowych i najbardziej potrzebnych z tej masy produkcji wydawniczej.

W organizacji uzupełniania księgozbiorów istnieją jeszcze poważne niedociągnięcia, wynikające przede wszystkim z braków w pracy „bibliotecznych kolektorów”, które nie zawsze wypełniają zamówienia bibliotek, zwłaszcza wiejskich.

Główna Inspekcja Biblioteczna Ministerstwa Kultury Związku Radzieckiego opracowała zarządzenia zmierzające do poprawienia zawartości księgozbiorów, np. „Podstawowe zasady zaopatrywania bibliotek wiejskich w literaturę dla dzieci”.

Biblioteka obwodowa i republikańska powinna zaopatrywać się we wszystkie nowości dla dzieci, tworząc wielkie i zróżnicowane księgozbiory. Powinny z nich korzystać dzieci całego obwodu i republiki, a nie tylko te, które mieszkają w najbliższym sąsiedztwie. Rozwój wypożyczania międzybibliotecznego powinien spowodować takie warunki, by księgozbiory wspomnianych bibliotek były wykorzystywane przez czytelników bibliotek szkolnych, wiejskich, rejonowych i dziecięcych.

W celu właściwego, racjonalnego użytkowania środków przeznaczonych na uzupełnianie zbiorów i ich aktywnego wykorzystania, organy kultury wraz ze wszystkimi typami bibliotek dziecięcych zmierzają do zapewnienia koordynacji w uzupełnianiu księgozbiorów bibliotek nastawionych na obsługę dzieci i młodzieży. Podstawę koordynacji uzupełniania stanowią przemyślane proporcje zbiorów bibliotek obwodowych, szkolnych i wiejskich, precyzyjnie określony profil każdej z nich. W ostatecznym rozrachunku współpraca winna doprowadzić do tego, aby zbiory bibliotek w skali obwodu, miasta, rejonu, osiedla stanowiły pewną całość wzajemnie najszerzej wykorzystywaną.

Pomoc metodyczna dla bibliotek obsługujących dzieci i młodzież znacznie ożywiła się po wejściu w życie uchwał KC KPZR o służbie bibliotecznej (1959 r.).

Doświadczenie potwierdziło wszystkie korzyści z nadania funkcji metodycznych centralnym bibliotekom dziecięcym. W konsekwencji został stworzony w całym kraju system metodycznego kierowania pracą wszystkich bibliotek obsługujących dzieci.

Biblioteki republikańskie, krajowe i obwodowe okrzepły i odgrywają ważną rolę w podniesieniu ideowego poziomu propagowania książki i kierowania czytelnictwem

dorastającego pokolenia. Stały się one prawdziwymi ośrodkami metodycznymi kierującymi pracą dziecięcych, szkolnych i związkowych bibliotek.

Rejonowe biblioteki dziecięce, najbardziej zbliżone do wsi, stały się ośrodkami pomocy metodycznej dla bibliotek wiejskich w ich pracy z dziećmi. Pracownicy tych bibliotek wygłaszają referaty na rejonowych seminariach bibliotek wiejskich, organizują konsultacje, rozpowszechniają metodyczne i bibliograficzne materiały, wyjeżdżają do wiejskich i szkolnych bibliotek w celu sprawdzenia ich pracy i niesienia metodycznej pomocy.

Tworzy się również system metodycznej pomocy dla bibliotek pracujących z młodzieżą.

Kierownictwo metodyczne, opracowanie tematów badawczych, wydawanie metodycznych i bibliograficznych pomocy wykonują: w skali RFSRR — Państwowa Republikańska Biblioteka Młodzieżowa, powstała w Moskwie w 1936 r., w skali obwodu, kraju — krajowa lub obwodowa biblioteka. W tym celu w jej naukowo-metodycznym oddziale bądź tworzy się „sektor” (grupę) nastawiony na pracę z młodzieżą, bądź też wyznacza się pracownika. Oparcie dla pracy tego „sektora” stanowią samodzielne biblioteki młodzieżowe (młodzieżowe filie przy centralnych miejskich bibliotekach, działy dla młodzieży w bibliotekach ośrodków obwodowych i obwodach łącznie).

W miastach pracę metodyczną związaną z obsługiwaniem młodzieży wykonuje (pod kierunkiem obwodowej biblioteki) centralna miejska biblioteka młodzieżowa (miejska biblioteka młodzieżowa lub oddział dla młodzieży centralnej biblioteki miejskiej). W rejonach opiekę metodyczną sprawuje biblioteka rejonowa.

Dalsze doskonalenie pracy metodycznej bibliotek centralnych, zmierzające do znacznego poprawienia pomocy naukowo-metodycznej, podnoszenia kwalifikacji pracowników bibliotek, jest podstawowym warunkiem ożywienia pracy bibliotek z dziećmi i młodzieżą.

Bibliotekarz dziecięcy jest pedagogiem — wychowawcą. Powinien więc być odpowiednio przygotowany politycznie, wykształcony, dobrze znać literaturę, doskonale opanować wszystkie sposoby kierowania czytelnictwem.

Aktualnie w bibliotekach dziecięcych pracuje 15 tys. bibliotekarzy. Ostatnio rozpoczęli pracę w bibliotekach dziecięcych ludzie posiadający wyższe i średnie wykształcenie bibliotekarskie.

Możemy się cieszyć, że w naszym kraju wyrosły znakomite kadry bibliotekarzy pracujących z dziećmi i młodzieżą, i lubiących swoją pracę.

Od wykształcenia i poziomu pracowników bibliotek zależy przede wszystkim jakość różnorodnej działalności bibliotek dziecięcych, szkolnych i powszechnych, których naczelnym zadaniem jest komunistyczne wychowanie rosnącego pokolenia. Dlatego też centralnym zagadnieniem całej wychowawczej pracy z młodzieżą jest problem kadr i ich przygotowania.

Stawiamy sobie za zadanie naczelne doprowadzić do tego, aby w najbliższym czasie we wszystkich bibliotekach dziecięcych republikańskich i obwodowych, a także w bibliotekach rejonowych i miejskich byli zatrudnieni pracownicy z wyższym wykształceniem. Pracownicy pozostałych bibliotek obsługujących dzieci i młodzież powinni obowiązkowo posiadać średnie wykształcenie fachowe.

Wyrazem troski partii i rządu o pracowników bibliotek jest powzięta niedawno uchwała KC KPZR, Rady Ministrów ZSRR i WCSPS „O podniesieniu płac pracowników oświaty, instytucji kulturalno-oświatowych...”. Zgodnie z tą uchwałą praca bibliotekarza jest zrównana z pracą nauczyciela.

W Związku Radzieckim istnieje określony system aktywizowania bibliotekarzy. Wyróżniający się pracownicy są nagradzani orderami i medalami. Ustanowiono mianem „Biblioteki doskonałej pracy”, bibliotekarzy odznacza się odznaką „Za wybitną pracę”, listami honorowymi Prezydium Rady Najwyższej ZSRR i Prezydiów Rad

Najwyższych republik związkowych, Ministerstwa Kultury, KC WLKZM i WCSPS. W większości republik związkowych ustanowiono zaszczytny tytuł „Zasłużonego bibliotekarza”, Zasłużonego pracownika kulturalno-oświatowego”, „Honorowego bibliotekarza” i in.

Podnosi to autorytet bibliotekarza pracującego z dziećmi i młodzieżą, ukazuje znaczenie jego wdzięcznego zawodu.

Tłum. z ros. JANUSZ ANKUDOWICZ

N. MIEDWIEDIEWA
Moskwa

POZNAWANIE I KSZTAŁTOWANIE ZAINTERESOWAŃ CZYTELNICZYCH DZIECI I MŁODZIEŻY

W naszym kraju prawie wszystkie dzieci i młodzież korzystają ze specjalnych bibliotek dziecięcych i młodzieżowych. W każdej szkole są biblioteki szkolne. Poza tym, we wszystkich bibliotekach dla dorosłych (republik, obwodów, miejskich i dzielnicowych) są oddziały lub punkty informacyjne dla młodzieży, a w wielu również oddziały dziecięce. Wszystkie te biblioteki wypełniają dwa zasadnicze zadania mające na celu: zwiększenie roli książki i biblioteki w komunistycznym wychowaniu, kształtowanie harmonijnie rozwiniętej osobowości, współuczestniczenie w pogłębianiu wiedzy, rozwój charakteru, uczuć, przekonań przyszłego człowieka. Mają też biblioteki nauczyć czytelników sztuki czytania, umiejętności czerpania z książek wiedzy o świecie i człowieku, odczuwania piękna dzieł sztuki, prawidłowej i zasadniczej oceny tego, co się przeczytało, wykorzystania książek w życiu, pracy i nauce.

Praca bibliotek z dziećmi i młodzieżą stanowi jednolity proces wychowania i kształcenia młodego pokolenia. Właśnie dlatego staramy się zachęcić wszystkie dzieci, chłopców i dziewczęta, do systematycznego czytania. Jeśli czytelnik odwiedza bibliotekę zaledwie 3—4 razy w roku, wówczas nie można planowo wpłynąć na kształtowanie jego czytelniczych zainteresowań. W celu polepszenia pracy wychowawczej poświęcamy wiele uwagi problemom kompletowania i organizacji zasobów bibliotecznych. Warunkiem dobrej pracy wychowawczej jest tworzenie dla czytelników katalogów, w których każda książka jest opatrzona adnotacją podającą jej treść. W ostatnich latach opracowaliśmy system bibliografii zalecających, przeznaczonych dla grup czytelniczych, mających wspólne zainteresowania. Bibliografie te mają zachęcić dzieci i młodzież do czytania, pobudzać zainteresowanie dla lepszych książek i pomagać w systematycznym czytaniu.

Wychowawcze oddziaływanie na czytelników jest niemożliwe bez gruntownego zbadania właściwości wieku, poziomu wiedzy, życiowego doświadczenia zarówno czytelników, jak i każdego dziecka i młodzieńca. Bez znajomości czytelników, naszym zdaniem, nie można ani rozwiązać zagadnienia ich zróżnicowanej obsługi, ani starać się o podniesienie skuteczności kierowania czytelnictwem, nie można również opracowywać aktualnych zagadnień z dziedziny bibliotekarstwa i bibliografii zalecającej.

Badania czytelnicze, w celu podniesienia jakości kierowania czytelnictwem, prowadzą w Związku Radzieckim jednocześnie instytucje naukowe i biblioteki. W tej dziedzinie istnieje już bogata tradycja. Wystarczy wspomnieć o pracy instytucji naukowych i bibliotek w latach dwudziestych i w początkach trzydziestych nad ustaleniem właściwości czytelników — robotników i chłopów, którzy po raz pierwszy przyszli do biblioteki i zaczęli wykorzystywać książkę w walce o socjalizm. Studia nad czytelnictwem nie ustały nawet w latach Wielkiej Wojny Narodowej.

Obecnie, w obliczu wielkiego wzrostu kultury i ogólnego podniesienia się poziomu wykształcenia, problem badania zainteresowań czytelniczych znów zwraca na siebie uwagę bibliotekarzy i psychologów jako jeden z problemów socjologicznych.

Badania zainteresowań i właściwości czytelniczych dzieci i młodzieży prowadzi się w skali krajowej. W pracy tej biorą udział: Państwowa Biblioteka ZSRR im. Lenina, Centralny Komitet Wszechzwiązkowego Leninowskiego Komunistycznego Związku Młodzieży, Akademia Nauk Pedagogicznych, Państwowa Biblioteka im. M. E. Sałytkowa-Szczedriny, specjalne katedry instytutów kultury i instytutów pedagogicznych oraz biblioteki dla dzieci i młodzieży.

W ostatnich latach odbyło się kilka ważnych narad, na których koordynowano działalność bibliotek i instytucji naukowych, opracowywano metodykę, podsumowano niektóre wyniki badań.

Ukazały się też prace i artykuły poświęcone tym zagadnieniom, np. Bieleńkaja I. „Percepcja utworów literatury pięknej przez uczniów klas I—IV”. Dysertacja. Państwowa Biblioteka ZSRR im. Lenina wraz z Państwowym Instytutem Kultury im. N. K. Krupskiej wydała drukiem pracę zbiorową „Czytelnicze zainteresowania młodzieży pracującej”, Moskwa, „Książka” 1966 r. Sporo ciekawych artykułów opublikowano w zbiorach: „Biblioteki ZSRR. Doświadczenia pracy”, „Z pomocą dziecięcym i szkolnym bibliotekom”, „Książki — dzieciom”, „Czytanki pedagogiczne” i inne.

Za podstawę badań w skali krajowej i w każdej poszczególnej bibliotece przyjęto następujące zasady:

- badanie czytelniczych zainteresowań dzieci i młodzieży nie może być odizolowane od kompleksowego zbadania osobowości każdego czytelnika oraz wpływu na niego czynników otaczającej rzeczywistości;
- badanie grupy czytelników złączonych nie tylko właściwościami wieku, lecz także wspólnymi zainteresowaniami i pracą, mieszkających w mieście lub na wsi, w różnych strefach geograficznych.

Zasadniczym celem badania zainteresowań i właściwości czytelniczych dzieci i młodzieży jest nie tylko uzyskanie obiektywnych danych charakteryzujących tę lub inną grupę czytelników, lecz głównie ustalenie najbardziej skutecznych dróg kształtowania uczuć, charakteru, światopoglądu, dalszego podnoszenia jakości kierowania lekturą, oraz pracy bibliotek.

Poznanie czytelników jest nie do pomyślenia przy zastosowaniu jednej tylko metody. Sądzymy, że należy wykorzystać różnorodne metody równocześnie, a wybór zależy od konkretnych zadań ustalonych przez biblioteki. Tak więc po to, żeby zbadać zainteresowania i specyfikę czytelnictwa uczniów w tym samym wieku i o tym samym poziomie wykształcenia, biblioteki rozpowszechniają ankietę, która pomaga ustalić: w jakich bibliotekach czytają, czy mają książki w domu i jakie, ulubiony przedmiot, uczestnictwo w życiu społecznym szkoły, oddziału pionierów, organizacji komsomolskiej itd.

Obok ankiety prowadzona jest kartoteka zapotrzebowań. Na oddzielnych kartkach wykazywane są książki, tematy, pytania, które interesują każdego, przyczyny zapotrzebowania (polecenie nauczyciela, pionierskiej lub komsomolskiej organizacji, praca w kółku, transmisja radiowa, telewizyjna itd.). Prowadzi się też notatki, czy zapotrzebowanie czytelnika zostało zrealizowane lub nie.

Pomocą dla bibliotekarza jest analiza formularza. Żeby praca nad badaniem czytelników opierała się na szerokiej podstawie i pod względem organizacyjnym była bardziej ścisła, w wielu bibliotekach wprowadzono nowy typ formularza czytelniczego z informacjami uzupełniającymi: w jakich bibliotekach czytelnik czyta, czy ma książki w domu, jakie ma zainteresowania, ulubione przedmioty, do jakich kółek należy, jakie są jego ulubione zajęcia. Jeśli czytelnicy mają nową pasję, w tych

rubrykach są robione odpowiednie notatki. To umożliwia przesłедzenie zmiany zainteresowań.

Na formularzu wprowadzono rubryki: zapotrzebowanie czytelnika, przyczyny zapotrzebowania, stosunek czytelnika do książki. Dużo miejsca zarezerwowano dla notatek bibliotekarza.

W formularzach (kartach czytelnika) są zapisywane wszystkie książki wypożyczone czytelnikom, odnotowuje się, z czyjego polecenia są one wzięte (bibliotekarza, nauczyciela, kolegów, wystawa, informator bibliograficzny). W formularzu wykazuje się również stosunek czytelnika do książki (przeczytał, czy się podobała lub nie, co wykorzystał, jakie epizody lub jący bohaterowie zachwycili, z czego się śmiał). Takie uwagi mogą znaleźć się w formularzu tylko po rozmowie bibliotekarza z czytelnikiem.

Zazwyczaj formularze są przechowywane w bibliotece przez kilka lat i umożliwiają przesłedzenie ewolucji zainteresowań czytelnika oraz rozwoju kultury czytania.

W badaniu czytelników ważne jest wszystko: o czym każdy z nich mówi, nawet jeśli to nie ma bezpośredniego związku z książką i czytaniem. „Kiedy się urodziłam, mama nie pracowała, a oto teraz poszła do pracy” mówi dziewczynka. Znaczy to, że matka obecnie może poświęcić mniej czasu córce, wobec tego trzeba z dziewczynką mówić nie tylko o książkach, lecz i o szkole, o koleżankach. „Ja oglądam wszystkie transmisje telewizyjne, dopóki nie powiedzą: Dobranoc”. Wniosek — w rodzinie nie pilnuje się rozkładu dnia dziecka.

Młodszy uczniowie często lubią opowiadać treść książek. Pytania bibliotekarza pozwalają wyjaśnić, jak dziecko uważa przy czytaniu, oraz ustalić stopień czytania dziecka.

W studiach nad czytelnikami pomaga również analiza ich opinii o książkach, wypracowania na tematy: „Moja ulubiona książka”, „O czym chcę czytać latem”, „Co przeczytałem w ciągu roku”, które daje nauczyciel po uzgodnieniu z bibliotekarzem, charakterystyki czytelników podawane przez ich nauczycieli, rodziców i kolegów.

Aby zbadać stopień zainteresowania i głębię odczuwania treści książek przez młodszych uczniów, osoby badające analizują ich rysunki o książkach oraz prace z plasteliny lub papieru. Nie mniej ważny jest komentarz dziecka do rysunku.

W wielu szkołach uczniowie prowadzą dzienniki lektury, w których zapisują wszystkie przeczytane książki wzięte: z bibliotek, z domu, od kolegów. Obok nazwiska autora i tytułu książki dzieci zazwyczaj umieszczają rysunek jednego, najbardziej zapamiętanego epizodu (w dziennikach młodszych uczniów) lub cytate z książki, stosunek do bohatera, ocenę utworu. Jeśli takich dzienników się nie prowadzi, trzeba się dowiadywać, co czytelnicy brali w innych bibliotekach. W przeciwnym razie analiza ich lektury nie będzie kompletna, a wnioski mogą się okazać fałszywe.

Niektórzy bibliotekarze prowadzą dzienniki, wyjątkowo cenne pod względem pedagogicznym, w których zapisują swoje obserwacje, rozmowy z czytelnikami itd.

Na równi z ogólnym badaniem czytelników bibliotekarze wydzielają poszczególne grupy, wymagające stałego nadzoru. Są to ci, którzy nie zjawiają się w bibliotece lub mają wyraźne skłonności do czytania książek z jednej dziedziny wiedzy, natomiast są całkowicie obojętni na innego rodzaju tematy i zagadnienia, lub czytający dużo lecz nieporządnie i powierzchownie, nie nadążający, czy czytający mało itd.

Na podstawie wszystkich materiałów uzyskanych w czasie badania czytelników opracowuje się ich charakterystyki. Zawierają one ogólne wiadomości o czytelnikach, o ich nauce, o rodzinie, ilości i tematyce przeczytanych książek, przyczynach wyboru, o poziomie kultury i wyrobieniu artystycznym. Wnioski bibliotekarza pozwalają ustalić, jaka pomoc jest im potrzebna, jaki może być kierunek ich lektur,

jak ich nauczyć korzystania z biblioteki. Takie charakterystyki są często opracowywane zbiorowo przez bibliotekarzy obsługujących wypożyczalnię i czytelną, przy pomocy pracowników innych bibliotek, a przede wszystkim szkolnych, przy pomocy nauczycieli, kierownictwa pionierów itd.

Na równi z wszechstronnym badaniem zainteresowań różnorodnych grup czytelniczych prowadzi się badania, jak czytelnicy odbierają treść jednej lub kilku książek tego samego autora, o tym samym temacie lub tego samego gatunku. Te analizy są potrzebne wydawnictwom i bibliotekarzom do: ustalenia przeznaczenia książek dla pewnych granic wieku i czy dane utwory są czytane bez zalecenia bibliotekarza, jakie aspekty książki lub książek szczególnie zaciekawiają, jakimi sposobami i komu należy je polecać, jak pomóc w prawidłowym zrozumieniu przeczytanego utworu.

Badania takie przeprowadzono w ubiegłym roku w Domu Książki Dziecięcej. W ankiecie rozdanej czytelnikom — uczniom klas 5—8 różnych miast naszego państwa — były następujące pytania: Wymień książkę, którą uważasz za najlepszą spośród przeczytanych przez siebie; Czy takich może być kilka? Co ciebie urzekło w tym utworze? Co w nim szczególnie zapamiętałeś? Jaka książka zupełnie ci się nie podobała? Czy możesz napisać dlaczego?

Zrealizowano również, w celu wyjaśnienia, specjalną ankietę, czy czytelnicy rozumieją sens utworów fantastyczno-naukowych, czy orientują się w hipotezach naukowych, rozpatrywanych przez autorów, czy też pociąga ich jedynie gra wyobraźni, dowcipne sytuacje.

W ostatnich latach bada się również wpływ różnorodnych źródeł informacyjnych na lekturę. Obrazy wzrokowe kina i telewizji nadzwyczaj przyciągają szczególnie dzieci i młodzież. Na skutek tego przychodzą oni często do przekonania, że ekranizacja książek może zastąpić lekturę. „To widziałem w kinie, tego czytać nie będę” — mówi młodzież. Inni natomiast po obejrzeniu filmu poszukują utworu przeniesionego na ekran, czytają go z zachwytem, ponieważ jest w nim mnóstwo szczegółów i czytanie pozwala na ponowne spotkanie z ulubionymi bohaterami.

Bibliotekarzy naturalnie niepokoi fakt, że zmęczenie kinem i transmisjami telewizyjnymi osłabia percepcję i przeszkadza skupić się na lekturze. Proces czytania przebiega wolniej niż obejrzenie filmu. Ekran podaje gotowe obrazy, lektura wymaga osobistej twórczej pracy wyobraźni.

Biblioteki studiują również skuteczność różnych metod propagandy książki. Tak więc, organizując wystawę literatury na określony temat, bibliotekarze prowadzą ewidencję, ilu czytelników z własnej inicjatywy wzięło książki z wystawy, jakie książki cieszyły się szczególną popularnością, a których nie czytano zupełnie. Rozmowy pozwalają na wyjaśnienie przyczyn tego lub innego ustosunkowania się czytelników do wystawy i do eksponowanych książek. W ciągu określonego czasu (dwa tygodnie lub dziesięć dni) bibliotekarze zaczynają aktywną propagandę książek znajdujących się na wystawie, robią przeglądy, przeprowadzają rozmowy z grupami czytelników oraz z poszczególnymi osobami. Ewidencja wziętych w okresie wystawy i przeczytanych książek pomaga określić rolę bibliotekarza w propagowaniu literatury, ujawnić książki, które pomimo pomocy bibliotekarza nie zyskują uznania czytelników, jak również te, które nie cieszą się popularnością jedynie dlatego, że nie mają kolorowej okładki i ilustracji.

Obliczenie książek pożyczonych po konferencji lub naradzie, analiza formularzy tych czytelników, którzy w nich brali udział, pozwala ustalić, ile pożyczono książek o tematyce będącej przedmiotem konferencji, u których czytelników obudziły się nowe zainteresowania, które książki zyskały popularność itd.

Do jakich wyników i wniosków doszliśmy na podstawie badań przeprowadzonych w skali krajowej, jakie uzyskaliśmy dane?

Tak na przykład przestudiowano lekturę grupy robotników miejskich w wieku od 16 do 28 lat w celu wykrycia zasadniczych kierunków i tematyki tej lektury.

Badanie przeprowadzono w 116 bibliotekach 52 miast, 24 obwodów, krajów i republik. 15 ankiet rozprawdzono wśród młodzieży dużych i małych fabryk, budów, transportu miejskiego, przedsiębiorstw usługowych. Jednocześnie ankietę rozprawdzono wśród inżynierów-technicznych pracowników będących w tym samym wieku.

Wyjaśniło się, że większość robotników czyta codziennie, lecz 12% młodych robotnic nie czyta nawet w dni wolne od zajęć, ponieważ są one obciążone pracami domowymi. W celu poznawczym czyta 97% ankietowanych, 90% ma książki w domu, 70% czyta literaturę społeczno-polityczną. Podstawowym źródłem informacji o książkach są biblioteki — 72%, w tej liczbie wystawy, wolny dostęp do księgozbiorów — 37%, porady bibliotekarzy — 27%, katalogi i pomoce bibliograficzne — tylko 8%.

Dane uzyskane w rezultacie tej pracy pozwoliły wyśledzić wiele społecznych procesów, w tej liczbie stopniowe zacieranie się różnic pomiędzy pracą unyslową i fizyczną, między miastem i wsią, wzajemne przenikanie wpływów różnych kultur narodowych, umocnienie internacjonalizmu, zbliżenie narodów.

Obserwowany przed kilku laty wzmoczony pęd do bezwartościowej literatury kryminalnej osłabł i ustąpił miejsca zainteresowaniu fantastyką naukową. Ma to związek z wypuszczeniem przez instytucje wydawnicze znacznie większej ilości dobrych utworów fantastyczno-naukowych i przygodowych.

Zainteresowania czytelnicze młodych robotników w dużej mierze zależą zarówno od wieku jak i od tego, czy się uczą. Najmniej stałe i określone zainteresowanie mają młodzieńcy (16—18 lat), szczególnie ci, którzy nie mają średniego wykształcenia i nie uczą się. Część robotników ujawniła wąskie zainteresowania lub w ogóle brak zainteresowania literaturą naukową. Okazało się, że wielu nie czyta literatury przyrodniczo-naukowej ani książek specjalistycznych. Nie rzadko w spisie „ulubionych” podawano książki słabe pod względem artystycznym, lecz ciekawe pod względem tematycznym. Wyszła również na jaw niechęć i nieumiejętność korzystania z pomocy bibliotekarza i z bibliografii zalecającej przy wyborze książek.

Te wszystkie dane przynoszą wielką korzyść tym, którzy się zajmują wydawaniem, rozpowszechnianiem i propagandą książek. Bibliotekarze już wyciągnęli dla siebie wnioski o konieczności zwrócenia większej uwagi na pracę z młodzieżą (16—18 lat), zaktywizowania propagandy literatury pomagającej w przyswojeniu podstawowych nauk, a w szczególności nauk społecznych, historii, geografii fizycznej, ponieważ książki te współdziałają w ukształtowaniu światopoglądu czytelników, patriotyzmu, humanizmu i internacjonalizmu. Na pierwszy plan wysuwa się zadanie wykształcenia kultury czytania.

Wiele dały również badania, które pozwoliły bibliotekarzom na wykrycie przyczyn powstawania zainteresowań czytelniczych. Ustalono, że istnieje zależność między masowymi zapotrzebowaniami czytelniczymi i ciekawymi zjawiskami życia społecznego. Tak więc ogólne zainteresowanie książkami z dziedziny astronomii wynikało w związku z lotami kosmonautów radzieckich. Jedni czytają wnikliwie i krytycznie, innych zaciekawia jedynie fantastyka i przygodowy charakter tematów. Ujawniono również taki ciekawy fakt: większość pięcioklasistów, porwanych książkami astronomicznymi i fantastyczno-naukowymi, traci tak dużo sił i uwagi na przeżywanie z bohaterami przygód na innych planetach, że nauka wydaje się im nudna i ich postępy obniżają się. Czytają dużo, a otrzymują złe stopnie, ponieważ ich interesują w książkach nie hipotezy naukowe, a niespodzianki, dramatyczne sytuacje, gra wyobraźni.

Nie mniej ciekawy materiał dało przestudiowanie stosunku tej młodzieży do rosyjskiej literatury klasycznej. Ankietą, na którą odpowiedzieli, zawierała następujące pytania: Które utwory rosyjskich pisarzy macie w domu? Które utwory pisarzy rosyjskich czytaliście z własnego wyboru i z wielkim zainteresowaniem? Jakie oglądaliście przedstawienia i filmy zrobione na podstawie dzieł klasyków? Czy czytacie następnie utwory, według których są zrobione filmy?

Odpowiedzi wykazały znaczne obniżenie zainteresowania „nastolatków” dziełami klasyków. Ich wyjaśnienia sprowadzają się do tego: „Po co mam czytać „Wczoraj” Turgeniewa? To bohaterowie czasów minionych. Żyli, myśleli i czuli inaczej niż my. My mamy swoich bohaterów. Chcemy czytać o ludziach współczesnych”. Okazało się, że utwory klasyków są przyjmowane przez wielu jedynie jako ilustracja procesów historycznych, a cała treść moralno-estetyczna wydaje się im przestarzała, o ile czas akcji obejmuje Rosję carską. W wyniku tych badań bibliotekarze zaczęli więcej uwagi poświęcać rozmowom o specyfice literatury, organizowaniu głośnego czytania, omówieniom dzieł i filmów osnutych na utworach klasycznych

Badanie wyodrębnionych grup czytelników bibliotecznych jest uzupełniane badaniem każdego dziecka, „nastolatka” i młodzieńca w trakcie obcowania z nim bibliotekarza. Przecież ta sama książka jest odbierana różnie nawet przez rówieśników. Jedni głęboko odczuwają sens przeczytanej książki, przeżywają przygodę wraz z jej bohaterami, inni spokojnie zwracają książkę i rozmowa z bibliotekarzem ich nie interesuje. Zależy to również i od temperamentu, i od bogactwa przeżyć czytelnika, od techniki czytania i od uwagi poświęconej obrazowemu wyrażaniu myśli, od umiejętności zestawienia rzeczy poprzednich z następującymi, przedstawienia całości obrazu lub epizodu, wyławiania związku przyczynowego wydarzeń i postępowania osób. Wszystko to trzeba zrozumieć, żeby pomóc dziecku lub „nastolatkowi”, żeby rozwinąć w nim umiejętność czytania.

W ten sposób wszystkie przeprowadzone w naszym państwie badania zainteresowań czytelnicznych i właściwości czytania dzieci i młodzieży pomagają ustalić zarówno system kierowania ich lekturą jak i najbardziej efektywne metody propagandy książek, zapewnić urzeczywistnienie zasady zróżnicowanej obsługi czytelników.

Opowiedzieliśmy o niektórych zasadach poznania i kształcenia czytelnicznych zainteresowań dzieci i młodzieży, o niektórych doświadczeniach przodujących bibliotek. Jednak wielu ważnych problemów albo jeszcze nie rozstrzygnięto, albo znajdują się one w stadium opracowywania. I tak dopiero zaczęto pracę nad ustaleniem zestawu książek, które powinny stanowić minimalny program czytelniczny dla grup dzieci w każdym wieku. Ten program będzie zawierał cenniejsze powieściowe i popularnonaukowe książki z różnych dziedzin wiedzy.

Nie ustalono systemu pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, które biblioteki powinny przygotować do wstąpienia do szkoły. Nie ma zależnej kolejności w pracy bibliotek dziecięcych i młodzieżowych. Lecz mamy nadzieję, że i te zadania będą rozstrzygnięte dzięki wspólnym wysiłkom bibliotek i centrów metodycznych naszego państwa, w ścisłej współpracy z bibliotekami krajów demokracji ludowej.

Tłum. z ros. ANNA ZAJEWSKA

JUŻ UKAZAŁA SIĘ:

Literatura Piękna 1965. Adnotowany Rocznik Bibliograficzny. Praca zbiorowa pod red. H. Grabowskiej i in. zł 40,—.

CZYTAMY PRASĘ RADZIECKĄ

W 1967 roku przypada 50 rocznica Rewolucji Październikowej. Stwarza to sposobność nie tylko do uroczystych obchodów i akademii, ale także do zastanowienia się nad dorobkiem Związku Radzieckiego w różnych dziedzinach życia oraz nad rozwojem polsko-radzieckiej przyjaźni i współpracy. Jeżeli o tę ostatnią idzie, szczególnie dla nas interesujące będą kwestie współpracy kulturalnej, a zwłaszcza wzajemne zainteresowania czytelnicze.

Zatrzymajmy się nad problemem czytelnictwa prasy radzieckiej w Polsce. Problem ten ma liczne aspekty, których szczegółowe rozpatrzenie wynagałoby przeprowadzenia różnokierunkowych badań: ubolewać należy, iż nie zostały one dotychczas zainicjowane. Nie mogąc posłużyć się ich rezultatami, zdani jesteśmy wyłącznie na oparcie się na materiałach na temat sprzedaży prasy radzieckiej w Polsce. Pamiętajmy jednak, że jest to tylko jeden z elementów wielce skomplikowanego obrazu zainteresowań czytelniczych, który — jako całość — nie może w tym stanie rzeczy zostać precyzyjnie określony i oceniony, ale musi pozostać w sferze hipotez.

Przejdźmy jednak do znanych faktów. Najbardziej wśród nich wymownym jest stały, obserwowany z roku na rok, wzrost ilości prasy radzieckiej importowanej do Polski i nabywanej przez polskich czytelników. Rezultatem tego jest stan obecny: jednorazowy nakład prasy radzieckiej sprzedawanej w Polsce przekroczył znacznie milion egzemplarzy!

Wiele, oczywiście, czynników złożyło się na to, przede wszystkim zaś zainteresowanie polskiego społeczeństwa życiem i pracą ludzi radzieckich, osiągnięciami państwa radzieckiego w dziedzinie polityki zagranicznej i wewnętrznej, w życiu gospodarczym, technicznym i naukowym. Bo chociaż i nasza prasa, i inne środki masowej informacji przynoszą bogaty serwis wiadomości o Związku Radzieckim, to jednak jest on z konieczności fragmentaryczny, nie tak pełny, jaki można uzyskać z lektury prasy radzieckiej.

Rzecz jasna, że tak szeroki zasięg prasy radzieckiej nie byłby u nas możliwy, gdyby nie rozszerzanie i pogłębianie wśród naszych czytelników znajomości języka rosyjskiego, w którym jest wydawana ogromna większość sprowadzanych do nas tytułów. Stymulatorem tych zainteresowań jest więc przede wszystkim szkoła, która — jak wiadomo — obejmuje nauką języka rosyjskiego dzieci, począwszy od piątej klasy. Nie bez znaczenia jest tutaj także liczna sieć kursów języka rosyjskiego, organizowanych przez różne instytucje i obejmujących rozmaite poziomy nauki, od elementarnych kursów nauki podstaw języka po zespoły konwersacyjne, często poświęcane doskonaleniu znajomości tego języka w określonych specjalnościach: dla lekarzy, chemików, mechaników itp.

Ale nawet ci, którzy języka rosyjskiego nie znają, mają możliwości sięgania do oryginalnej prasy radzieckiej, tej mianowicie, która jest wydawana w języku polskim. Są w tej grupie takie tytuły, jak *Literatura Radziecka* czy *Czerwony Sztandar* (dziennik wydawany w Wilnie w języku polskim), czy wreszcie nader zajmujący, ilustrowany tygodnik *Kraj Rad*, którego celem jest informowanie Polaków o życiu w ZSRR oraz umacnianie przyjaźni między obywatelami obu krajów. Warto dodać, że nakład tego tygodnika znacznie przekroczył 100 tys. egzemplarzy, a więc znajduje się on w grupie najpoczytniejszych w Polsce wydawnictw prasowych typu magazynowego.

Jakie są kierunki zainteresowań polskich czytelników w odniesieniu do prasy radzieckiej? W braku odpowiednich badań możemy je oceniać tylko w przybliżeniu, na podstawie nakładów rozprowadzanej u nas prasy radzieckiej z poszczególnych

dziedzin piśmiennictwa. W tym ujęciu na czołowe miejsce wysuwają się czasopisma dla dzieci i młodzieży, które — wyrażone w średnim nakładzie jednorazowym — stanowią przeszło 52% ilości ogólnej. Tłumaczy się to przede wszystkim tym, że tytuły z tej grupy są przez wielu nauczycieli języka rosyjskiego wprowadzane do szkół jako materiał pomocniczy przy nauczaniu tego przedmiotu. Zastosowanie takie znajdują zwłaszcza czasopisma dziecięce, jak: *Murzilka*, *Wiesotyje Kartinki* czy *Barwinok* będące odpowiednikami naszego *Świerszczyka* i *Płomyczka*. Ale już takie tytuły, jak *Pionierskaja Prawda* czy *Tiechnika Mołodieży* są czytane poza programem szkolnym przez młodzież interesującą się określonymi sprawami życia i zajęć radzieckich kolegów.

Dalszą, poważną liczbowo, grupę stanowią radzieckie czasopisma społeczno-kulturalne, artystyczne, satyryczne i literackie, których udział w ogólnej liczbie importu prasowego z ZSRR przekracza 22%. W tej grupie mieszczą się takie czasopisma jak *Nowyj Mir* czy *Oktiabr*, które w ostatnich latach zyskały sobie u nas znaczną poczytność głównie dzięki zamieszczanym w nich ciekawym materiałom pamiętnikarskim i wspomnieniowym.

A bibliotekarstwo? Czasopisma z tej dziedziny, łącznie z poświęconymi prasie, przemysłowi poligraficznemu i bibliografii sprowadza się w nakładzie niespełna 2 tys. egzemplarzy, co stanowi mniej niż 0,2% łącznego jednorazowego nakładu upowszechnianej u nas prasy radzieckiej. Nie potrafimy powiedzieć, ile przypada z tego na samo bibliotekarstwo i bibliografię. Napewno jednak nie jest to liczba wielka, ani nawet liczba, która stałaby w jakiejś proporcji do pożytku, jaki może przynieść naszej pracy głębsze zainteresowanie zawodową problematyką naszych sąsiadów. Wypadnie dodać (mea culpa!), że nie bez winy jest tutaj nasza fachowa prasa bibliotekarska, która sporadycznie tylko informuje o ciekawszych materiałach, przynoszonych przez fachową prasę radziecką (dotyczy to zresztą także prasy niemieckiej, czechosłowackiej itd.). Sądzę, że wprowadzenie na nasze łamy systematycznych przeglądów fachowej prasy radzieckiej — i w ogóle zagranicznej — przyczyniłoby się do nawiązania bliższej współpracy i szerszej wymiany myśli z bibliotekarzami bratnich krajów.

Skończmy na tym samokrytyczną dygresję i wróćmy do tematu. „Pociechę” dla nas może być, że i w innych, pokrewnych naszymu, zawodach czytelnictwo prasy radzieckiej nie stoi wiele wyżej, jak u nas. Na przykład czasopisma oświatowe i pedagogiczne stanowią 0,6% jednorazowego nakładu prasy radzieckiej w Polsce. Biorąc zaś pod uwagę, że zawód nauczycielski jest znacznie liczniejszy od bibliotekarskiego, łatwo stwierdzić, iż nasi koledzy — nauczyciele korzystają z prasy radzieckiej w zakresie nie szerszym od nas.

Spory stosunkowo udział (8%) w jednorazowym nakładzie prasy radzieckiej w Polsce mają dzienniki.

Na uwagę zasługuje też poważne zainteresowanie radziecką prasą specjalistyczną ze wszystkich dziedzin nauki i techniki.

Wśród odbiorców prasy radzieckiej (a większość jej jest u nas upowszechniana w prenumeracie) jest wielu prenumeratorów indywidualnych, którzy zamawiają przede wszystkim dzienniki, wydawnictwa magazynowe oraz literackie. Jeżeli zaś idzie o prasę specjalistyczną, to podstawową masę jej odbiorców stanowią biblioteki różnych sieci i typów. Są to zarówno wielkie biblioteki uniwersalne, jak specjalistyczne biblioteki instytutów i zakładów produkcyjnych, a wreszcie biblioteki powszechne.

Brak, niestety, materiałów, które by mówiły nam o udostępnieniu tej prasy w bibliotekach, o zainteresowaniu się nią ze strony czytelników i o usiłowaniach bibliotekarzy w kierunku jej propagowania. Już jednak na podstawie wyrywkowych obserwacji można ryzykować twierdzenie, że formy informowania czytelników o tej prasie i propagowania jej nie są dostatecznie rozbudowane.

Sądzę, że ten stan rzeczy ulegnie zmianie. W interesie polskiego czytelnika powinniśmy w tym celu wykorzystać wszelkie możliwości propagandowe i metodyczne, jakie stwarza obecnie 50 rocznica Rewolucji Październikowej.

Wśród rozlicznych akcji i imprez organizowanych z tej okazji musi znaleźć się miejsce dla informowania społeczeństwa o prasie radzieckiej i dla zbliżenia jej do polskiego czytelnika.

PRZEGLĄD Piśmiennictwa

SPRAWY BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA W PRASIE

Uwagi o planie wydawniczym 1967 r. Więcej etatów dla księgarstwa. O propagatorach oświaty na wsi. Ranga książki rolniczej. Społeczne Pogotowie Czytelnicze. Selekcja — problemem nr 1.

Początek roku kalendarzowego skłania do rozważań na temat zapowiadanych nowych książek w rocznych planach wydawniczych poszczególnych wydawnictw.

Jan Okopień w artykule „Układając plany wydawnicze...” (*Życie Literackie* nr 2/1067) dzieli się uwagami w związku z projektem planu wydawniczego na 1967 r. Jego spostrzeżenia dotyczą głównie realizacji tzw. planu „A”. Plan „A”, obejmujący najbardziej poszukiwane pozycje, zapewnić ma ich stałą obecność na rynku księgarskim. Bardzo wysokie nakłady niektórych tytułów (np. plan wydawniczy na rok 1967 zapowiada m.in. wydanie „Trylogii” w 150 000 egz., „Pana Tadeusza” w 350 000 egz., „Krzyżaków” i „W pustyni i w puszczy” po 100 000 egz.) zaspokoić mają potrzeby masowego czytelnika. W związku z tym, J. Okopień zapytuje: „Czy wydawcy, którzy z takim trudem mieszczą się w ściśle wyliczonej puli papierowej, będą w stanie zaspokoić tak masowe zapotrzebowanie czytelnicze?”. Chodzi o to, by wysokie nakłady niektórych tytułów, nie wyeliminowały z planów szeregu wartościowych i ambitnych książek.

Sprawa jest tym trudniejsza, że spowodować może wiele konfliktów pomiędzy wydawcami i drukarzami, bowiem ci ostatni z dużymi oporami podejmują wysokonakładowe reedycje klasyków.

Obok planów wydawniczych istnieją również plany obrotu księgarskiego. Księgarnie mają sprzedawać coraz więcej i lepiej. Powinny one także kształtować zainteresowania czytelnicze swoich odbiorców, a z drugiej strony wpływać na politykę wydawniczą. Są to założenia ambitne i słuszne, ale na drodze do ich realizacji stoi wiele przeszkód. Sprawie tej J. Okopień poświęca oddzielny artykuł pt. „Książka w powiecie” (*Polityka* nr 1/1967).

Autor na wstępie stwierdza, że naszemu księgarstwu zwiększono plany obrotów nie powiększając ilości etatów. Fakt ten ujemnie odbija się na jakości usług księgarskich. J. Okopień stwierdza, że księgarnie powiatowe niemal z reguły nie podejmują żadnych akcji reklamowo-informacyjnych na zewnątrz. Klubokawiarnie „Ruch”, sklepy GS miały stać się pewnym uzupełnieniem dla pracy księgarń w terenie, jednak „Ruch”, zamiast docierać z książką na wieś i do osiedli pozbawionych księgarń, drogą najmniejszego oporu kieruje ok. 80% tytułów (głównie bardzo atrakcyjnych) do kiosków miejskich. Księgarz w dalszym ciągu jest przeciążony pracą i, jak dowiedzieliśmy się z ostatniego zebrania plenarnego Zarządu Głównego Stowarzyszenia Księgarzy Polskich, nie ma nadziei na zwiększenie w najbliższym czasie etatów w księgarstwie.

O tym, w jakich warunkach i jak pracują księgarze, orientujemy się na ogół dobrze, jakkolwiek żaden z przedstawicieli tego zawodu nie wypowiedział się do tychczas w popularnej rubryce „Polak pracuje”, prowadzonej przez „Życie Warszawy”.

Przedstawicielka bibliotekarstwa wykorzystała natomiast tę rubrykę, aby przedstawić atmosferę pracy w jednej z bibliotek i panujące tam (nie najlepsze) stosunki międzyludzkie. Chociaż podane tu fakty i sytuacje nie są chyba typowe dla bibliotekarskiego zawodu, zainteresować jednak mogą szersze grono bibliotekarzy, stąd polecamy lekturę „Życia Warszawy” (nr 10/1967), zwłaszcza kierownikom bibliotek i ich zastępcom. (sic!).

W bibliotekach gromadzkich rzecz się przedstawia zgoła inaczej, niż w przypadku opisywanym przez bibliotekarkę w rubryce „Polak pracuje”. Tu bibliotekarz jest kierownikiem i pracownikiem, a jeśli narzeka, to głównie na przedstawicieli innych instytucji i organizacji swojej gromady.

W większości wypadków istnieje ścisła współpraca wszystkich przedstawicieli terenowej władzy w rozwoju czytelnictwa. Do współpracy tej pragnie się niekiedy włączyć i... ksiądz proboszcz. Tego rodzaju fakt ilustruje S. Szempliński w artykule „Wizyta w Drobinie” (*Gazeta Handlowa* nr 4/1967). Autor pisze tu między in. „Bazyli Rusak, były nauczyciel, dziś bibliotekarz, konkuruje z księdzem proboszczem w szerzeniu oświaty. Rzecz w tym, że obydwa — bibliotekarz gromadzki i proboszcz — zachęcają ludność do czytania książek, obaj dysponują bogatymi księgozbiorami. Tylko jeden do propagandy może wykorzystać ambonę, drugi działa za pośrednictwem dzieci szkolnych. Sądzę, że ta pozorna walka ksiądz — bibliotekarz, przyniesie korzyści, ludzie wdroszą się do czytania, czy to pod wpływem namów z ambony, czy przekonani bibliotekarskich”.

Nie znamy księgozbioru księdza proboszcza, nie wiemy, jakie treści za pośrednictwem książek on przekazuje, wiemy jednak, że obcowanie z książką zawsze doskonalili sztukę czytania, ale nie zawsze służy szerzeniu oświaty. Unikajmy zatem zbytnich uproszczeń i bez głębszej analizy problemu nie wyciągajmy optymistycznych wniosków.

Książka na wsi spełnia ważną rolę, a jej efekty są często bardzo wymierne. Mamy na myśli książkę rolniczą, fachową — służącą rolnikowi w wielu jego pracach zawodowych. Dziś nie trzeba przypominać, że poziom wiedzy fachowej ma decydujące znaczenie dla rozwoju rolnictwa, a jednym z czynników podnoszenia tego poziomu jest upowszechnienie czytelnictwa fachowej książki rolniczej. Powyższe stwierdzenia znajdujemy w artykule (H. P.) pt. „Rolnicy i książki” (*Głos Robotniczy* nr 309/1966). Artykuł ten omawia główne problemy, które były przedmiotem grudniowych obrad Zespołu Kultury KW PZPR w Łodzi.

Zaspokojenie potrzeb czytelniczych, bardzo zróżnicowanych pod względem zainteresowań — to zadanie trudne, niekiedy przekraczające możliwości miejscowych bibliotek, zwłaszcza tych, które nie dysponują dużymi księgozbiorami. Zrodziła się w związku z tym propozycja zorganizowania *Spolecznego Pogotowia Czytelniczego*; jej autorem jest Sergiusz Kazanowicz z Wrocławia. O inicjatywie tej pisze m. in. Krzysztof Głogowski w artykule „Inicjatywa czy tylko prywatna?” (*Słowo Powszechne* nr 3/1967). Końcowym efektem realizacji pomysłu p. Kazanowicza ma być centralny spis książek znajdujących się w rękach prywatnych, a „wypożyczenie potem potrzebnej książki poprzez odpowiednio zorganizowany czynnik administracyjny z absolutną gwarancją zwrotu w oznaczonym czasie właścicielowi, byłoby rzeczą łatwą”. K. Głogowski propozycje tę popiera w całej rozciągłości, chociaż bardzo negatywnie ocenia wspomniany czynnik administracyjny pisząc m. in.: „Nam narzekającym na „urzędowość” kultury polskiej, na jej biurokratyzowanie, opanowanie przez zetatywowanych działaczy, lżej się robi na sercu, gdy dowiadujemy się, że jeszcze istnieje, że jeszcze w świecie okólników nie zaniknęli, lecz z nim walczą i co rusz wymyślają coś nietypowego tacy panowie Kazanowicze”.

Nie znamy wprawdzie okólników, które by nie zezwalały na inicjatywę społeczną, zdajmy sobie jednak sprawę z faktu, że dobre okólniki i słuszne inicjatywy powinny być zawsze wspierane rzeczową, nie pozbawioną logiki, argumentacją prasową. Nie wnioskujemy jednak w sprzeczności zawarte w artykule K. Głogowskiego, bo najważniejsza jest tu sama inicjatywa p. Kazanowicza stworzenia *Spolecznego Pogotowia Czytelniczego*, tym bardziej, że spotkała się ona z dość dużym zainteresowaniem. Świadczy o tym wypowiedź Michała Kornasa (z woj. lubelskiego), zamieszczona w nrze 3/1967 „Gromady — Rolnika Polskiego”. Autor tej wypowiedzi proponuje już konkretnie, aby biblioteki gromadzkie, a także powiatowe, podjęły się ewidencjonowania prywatnych księgozbiorów. Postuluje on, by akcją tą objąć przede wszystkim książki beletrystyczne oraz rolniczo-fachowe.

Poruszony problem wymaga poważnej dyskusji, i to nie tylko w gronie samych bibliotekarzy. Inicjatywa *Spolecznego Pogotowia Czytelniczego* znajdzie na pewno licznych oponentów, rekrutujących się głównie z prywatnych właścicieli księgozbiorów. Ci ostatni — jak wskazuje praktyka — bardzo niechętnie wypuszczają

ze swoich rąk książki, nawet jeśli są to pozycje już dla nich nieprzydatne. Podobne skłonności obserwujemy także i u bibliotekarzy. Nie rzadko słyszy się głosy, że w wielu bibliotekach zalegają książki nieprzydatne, zdeaktualizowane, przez nikogo nie czytane, a nie podejmuje się decyzji w sprawie ich usunięcia.

Sprawę tę porusza Izabella Trojanowska w artykule pod wymownym tytułem „O bublach i odwadze” (*Głos Wybrzeża* nr 6/1967). Autorka na wstępie rozpatruje instrukcję w sprawie selekcji, wydaną przez Ministerstwo Kultury i Sztuki, dostrzega jej pewną niedoskonałość, a jednocześnie podkreśla, że była ona przyjęta przez bibliotekarzy „z nieklamany entuzjazmem”. Zarządzenie nr 77 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 28 lipca 1962 r. nie rozwiązało do końca sprawy selekcji księgozbiorów bibliotek. Ciasne lokale biblioteczne pęcznią od pożółkłych, przez nikogo nie czytanych książek-bubli. Ich usunięcia domaga się prosta logika, ale to nie wystarczy, do tego trzeba decyzji, i to możliwie na najwyższym szczeblu.

Problem ten straciłby na swojej ostrości, gdyby spełniły się słowa Lecha Niekrasza wypowiedziane we fraszce pt. „Ex Libris” (*Zycie Literackie* nr 51/1966), którą pozwalamy sobie na zakończenie przeglądu zacytować:

„Czemu wielu książek, których nikt nie czyta,
nie objęto wcześniej hasłem, i n e d i t a ?”

eLBe

kronika **KRAJOWA** **I ZAGRANICZNA**

INAUGURACYJNE POSIEDZENIE KOMITETU OBCHODU DNI OŚWIATY, KSIĄŻKI I PRASY 1967

W Warszawie dnia 15 marca b.r., odbyło się posiedzenie Ogólnopolskiego Komitetu Obchodu Dni Oświaty, Książki i Prasy, na którym przyjęto założenie programowo-organizacyjne obchodu w roku bieżącym oraz główne kierunki działania.

W skład Ogólnopolskiego Komitetu Obchodu Dni, któremu przewodniczy Minister Kultury i Sztuki Lucjan Motyka, zajmującego się koordynacją całokształtu poczynań, związanych z organizacją i przebiegiem Dni Oświaty, Książki i Prasy, weszli wybitni działacze partyjni i państwowi, uczeni, pisarze i artyści, działacze oświaty i kultury, przedstawiciele organizacji społecznych i młodzieżowych, związków twórczych i stowarzyszeń kulturalnych, kierownicy zainteresowanych resortów i instytucji.

IV PLENUM ZARZĄDU GŁÓWNEGO STOWARZYSZENIA KSIĘGARZY POLSKICH

W dniu 26 listopada 1966 r. odbyło się IV Plenarne Zebranie Zarządu Głównego Stowarzyszenia Księgarzy Polskich.

Przewodniczący ZG SKP Tadeusz Hussak, w referacie wprowadzającym do dyskusji, omówił zadania księgarstwa i Stowarzyszenia Księgarzy Polskich na tle uchwał Kongresu Kultury Polskiej.

W dyskusji zabierali kolejno głos: Dyrektor Departamentu Wydawnictw Ministerstwa Kultury i Sztuki — Helena Z a t o r s k a, która omówiła wysiłki resortu, zmierzające do poprawy sytuacji na rynku księgarskim, Kazimierz M a l i c k i (Zielona Góra) — omawiając problem wzrostu remanentów księgarskich, Eugeniusz B a r t o s z e w s k i (Łódź) — zwracając uwagę na zagadnienie nowych kadr w zawodzie księgarskim i podnoszenia kwalifikacji pracowników księgarń, z-ca Kierownika Wydziału Propagandy KC PZPR — Ferdynand C h a b e r — poruszając kwestie związane z podażą książek na rynku księgarskim, doskonaleniem pracy księgarzy, wskazał na ich poważną rolę wychowawczą w rozbudzaniu potrzeb czytelniczych, w propagowaniu książki społeczno-politycznej, Celestyn K w i e c i e Ń (Katowice) — postulując m. in. poprawę organizacji pracy w księgarstwie, zbliżenie wartościowej książki do czytelnika, bliższe poznanie recepcji książki, wiceminister Kultury i Sztuki — Zygmunt G a r s t e c k i — ustosunkowując się m. in. do następujących zagadnień: rytmiczności dostaw do księgarni, zatrudnienia w księgarstwie, wyposażenia technicznego księgarń, zalegających remanentów.

Wiceminister Zygmunt G a r s t e c k i złożył zebrany gratulacje z okazji X-lecia istnienia Stowarzyszenia Księgarzy Polskich i jego działalności oraz wręczył Odznaki Zasłużonego Działacza Kultury następującym przedstawicielom Zarządu Głównego SKP: Tadeuszowi H u s s a k o w i, Józefowi I r z y Ń c o w i, Celestynowi K w i e t n i o w i, Tadeuszowi A r s e n i c z o w i, Kazimierzowi M a l i c k i e m u.

W dalszej części dyskusji zabierali głos m. in.: Dyrektor WNT — Czesław K u l e s z a, dyrektor Centrali Księgarstwa „Dom Książki” — Kazimierz M a j e r o w i e z, który mówił o kłopotach statutowych w księgarstwie. Jan S t a s i ń s k i — z-ca dyrektora Centrali Księgarstwa — poruszył sprawy związane z informacją i reklamą książki, na ten temat wypowiadał się również Jan S z y d l u k — dyrektor P.P. „Składnica Księgarska”.

Dyskusję zamknął przewodniczący ZG SKP Tadeusz H u s s a k, który następnie odczytał projekt uchwały, zawierającej wytyczne dla działalności wszystkich ogniw SKP.

KONKURS POD HASŁEM „CZY ZNASZ LITERATURĘ RADZIECKĄ?”

Z okazji ochodzonej w tym roku 50 rocznicy Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Olsztynie, przy współudziale innych organizacji i instytucji, zorganizowała wojewódzki konkurs pod hasłem: „Czy znasz literaturę radziecką?”. Konkurs trwać będzie do maja 1967 r. Jego celem jest jak najszersze upowszechnienie — głównie za pośrednictwem książki — wiedzy o ZSRR, najważniejszych zdobywcach Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej.

„STUDZIANKI” J. PRZYMANOWSKIEGO — „KSIĄŻKA ROKU 1966”

Rozstrzygnięty został doroczny, ósmy już z kolei, plebiscyt czytelników „Kurieru Polskiego” pod hasłem „Wybieramy książkę roku”. Łącznie wpłynęło 4 676 ankiet plebiscytowych.

Największą liczę głosów (754), a tym samym tytuł „Książki roku 1966” zdobyły „Studzianki” Janusza Przymanowskiego (Wyd. MON). Na drugiej pozycji znalazły się „Kamienne tablice” Wojciecha Żukrowskiego (Wyd. MON), a trzecie miejsce zajęła książka Juliana Krzyżanowskiego „Henryk Sienkiewicz — żywot i sprawy” (PIW).

WRĘCZENIE MICHAŁOWI SZOŁOCHOWI „ZŁOTEGO KŁOSA”

Wybitny pisarz radziecki, laureat nagrody Nobla — Michał Szołochow zaproszony został 11 stycznia 1967 r. do ambasady PRL w Moskwie, gdzie ambasador Edmund Pszczółkowski wręczył mu dyplom i statuetkę „Złotego Kłosa”.

Jak wiadomo, Michał Szołochow był zwycięzcą ogólnopolskiego konkursu czytelniczego „Złoty Kłos dla twórcy — Srebrne dla czytelników” w roku 1965/1966.

PERSPEKTYWY ROZWOJU BIBLIOTEKARSTWA RADZIECKIEGO

W związku z przypadającym w tym roku 50-leciem Rewolucji Październikowej i 100-leciem urodzin Lenina Ministerstwo Kultury ZSRR ogłosiło wytyczne w sprawie rozwoju bibliotekarstwa radzieckiego w bieżącej pięcioletce. Główne zadania bibliotek ZSRR stanowią: upowszechnienie czytelnictwa przez podniesienie ideowo-politycznego poziomu działalności bibliotek powszechnych i skoordynowanie ich działalności z bibliotekami naukowymi, ulepszenie systemu kompletowania zbiorów, przystosowanie profilu rejonowych i wiejskich bibliotek również do potrzeb specjalistów z danego terenu, poświęcenie większej uwagi materialnej bazie działalności. (*Bibliotekar'* 1067, nr 1, s. 1—9).

PROGRAM WSPÓLPRACY MIĘDZYNARODOWEJ PRZY KATALOGOWANIU ZBIORÓW BIBLIOTEKI KONGRESU (USA)

Ustawa o szkolnictwie wyższym, ogłoszona w USA w 1965 r., zobowiązała Bibliotekę Kongresu w Waszyngtonie do szybkiego uzupełniania swoich zbiorów publikacjami naukowymi z całego świata. W tym celu przyznano jej subsydia na prowadzenie współpracy z redakcjami bibliografii narodowych, która umożliwi szybkie uzyskiwanie informacji o wydawnictwach w tych krajach i egzemplarzy publikacji. Biblioteka Kongresu zorganizowała już swoje placówki w Londynie, Oslo, Wiedniu, Wiesbaden, Paryżu, Nairobi, Buenos Aires i Rio de Janeiro. W czasie konferencji w Wiedniu przedstawiciele Biblioteki Kongresu i bibliotek narodowych Bułgarii, Czechosłowacji, Jugosławii, Polski, Rumunii i Węgier ustalili zasady współpracy Biblioteki w Waszyngtonie z redakcjami bibliografii narodowych tych krajów. (*Library Journal* 1967, nr 1, s. 79—82).

CENTRALNE DRUKOWANIE KART KATALOGOWYCH W ZSRR

Wszechzwiązkowa Izba Książki wydaje kilka typów drukowanych kart katalogowych dla potrzeb bibliotek. Są to: karty książek (wydawane od 1927 r.), dysertacji i autoreferatów (od 1954), artykułów i recenzji z czasopism (od 1949) i gazet (od 1956). Karty wydawane są seriami, przeznaczonymi dla poszczególnych typów bibliotek; pełne komplety dla uniwersalnych bibliotek naukowych, selekcyjne dla bibliotek powszechnych i serie tematyczne dla bibliotek specjalnych. W związku z dezyderatami tych ostatnich od 1967 roku liczba serii tematycznych z obecnych 37 wzrosło do 70. (*Sovetskaja Bibliografija* 1966, nr 5, s. 104—106).

W dniu 16.XI.1966 r. Biblioteka Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku obchodziła uroczystość 5 rocznicę nadania jej imienia Daga Hammarskjölda. Wraz z jej pracownikami w uroczystości wzięli udział także przedstawiciele licznych instytucji i organizacji. Dyrektor L. I. Władimirow omówił rozwój Bibliotek, jej działalność jako ośrodka wydawniczego, kontakty międzynarodowe. Wiele uwagi poświęcił trudnościom finansowym ograniczającym zakres prowadzonych prac. (*Library Journal* 1967, nr 1, s. 37-38).

PRODUKCJA KSIĄŻEK KIESZONKOWYCH

W Instytucie Badania Rynku Księgarskiego w Hamburgu przeprowadzono analizę produkcji książek tego typu w krajach obszaru języka niemieckiego. W dniu 1.X.1965 r. ukazywało się w NRD, NRF, Austrii i Szwajcarii 108 serii takich książek, a liczba wydanych tytułów wynosiła 10 355. 69% całej produkcji stanowiła literatura piękna. Ostatnio jednak coraz więcej wydawnictw tego typu stanowią opracowania z literatury fachowej i naukowej. (*Zentralblatt für Bibliothekswesen* 1966, nr 12, s. 758).

LB i MK

PRZEPISY § *prawne*

A. PRZEPISY OGÓLNE

BUDOWNICTWO

Zarządzenie Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 30 grudnia 1966 r. w sprawie zasad i warunków umów o wykonanie obiektów budownictwa oraz zasad ustalania wynagrodzeń i dokonywania rozliczeń za te obiekty. Mon. Pol. z 1967 r. nr 2, poz. 9.

Jest to jeden z zasadniczych aktów wykonawczych do ustawy z dnia 31 stycznia 1961 roku — Prawo budowlane (Dz. U. nr 7, poz. 46), mający zastosowanie do obiektów budownictwa powszechnego i specjalnego, uchylający zarazem szereg dotychczas obowiązujących w tych sprawach aktów prawnych. Przepisów tego zarządzenia dotyczących wynagrodzeń i dokonywania rozliczeń nie stosuje się do robót remontowych obiektów budowlanych, robót konserwatorskich i przy obiektach zabytkowych.

FINANSE

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 7 stycznia 1967 r. w sprawie postępowania banków przy wykonywaniu przez jednostki gospodarki społecznej obowiązku stosowania numerów statystycznych. Mon. Pol. nr 3, poz. 13.

W związku z uchwałą Nr 199 Rady Ministrów z dnia 12 lipca 1966 r. w sprawie nadania numerów statystycznych jednostkom gospodarki społecznej (Mon. Pol. nr 40, poz. 201; zob. też: „Bibliotekarz” z 1966 r. nr 9, s. 288), zarządzenie nakazuje bankom wstrzymanie (do czasu złożenia odpowiednich dokumentów) obsługi finansowej jednostki, która nie złożyła w bankach finansujących jej działalność odpisów zawiadomienia o nadaniu numerów statystycznych lub zwolnienia od tego obowiązku.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 13 stycznia 1967 roku w sprawie szczegółowych zasad gospodarowania funduszem płac w jednostkach i zakładach budżetowych w roku 1967. Monitor Pol. nr 5, poz. 24.

Jednostki i zakłady budżetowe obowiązane są dokonać w ciągu 10 dni od daty ogłoszenia tego zarządzenia podziału rocznej kwoty osobowego funduszu płac na kwartały i przesłać sporządzony podział w ciągu 5 dni do jednostki nadrzędnej. Przy podziale kwot na kwartały należy uwzględnić okresy awansowania pracowników (1 stycznia i 22 lipca), ew. wzrost zatrudnienia w niektórych kwartałach itp. Planu kwartalnego nie można zmieniać po upływie kwartału. Kwoty funduszu płac kwartałów następnych mogą być zmieniane w drodze przesunięć pomiędzy kwartałami pozostałymi do końca roku. Minister Finansów może wyrazić zgodę na wykorzystanie oszczędności powstałych w kwartałach ubiegłych. Wydatkowanie osobowego funduszu płac w kwocie wyższej niż ustalono na dany kwartał może nastąpić w wyjątkowo uzasadnionych przypadkach (pod warunkiem nieprzekroczenia rocznej kwoty tego funduszu), jak np. „w zakresie wynagrodzeń za zastępstwo w okresie choroby lub urlopu pracownika, który w razie jednoosobowej obsady

nie może być zastąpiony przez innego pracownika". Pozostają nie zmienione (zob. „Bibliotekarz” 1966 r. nr 3, s. 94 „finanse”) zasady przyznawania wyższych stawek uposażenia poza terminami awansowymi, w przypadku gdy odpowiednie przepisy przewidują awanse automatyczne lub automatyczne przyznawanie dodatków do uposażenia (np. za wysługę lat pracownikom służby bibliotecznej), które powinny być przyznane „od pierwszego dnia miesiąca następującego po powstaniu warunków do zmiany”. Nie podlega podziałowi na kwartały: bezosobowy fundusz płac, fundusz honorariów, oraz część osobowego funduszu płac przeznaczona na umundurowanie.

FUNDUSZ MIEJSKI

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 listopada 1966 r. w sprawie utworzenia funduszu miejskiego w miastach nie stanowiących powiatów. Dz. U. nr 54, poz. 332.

Fundusz miejski tworzy się w celu wzmoczenia rozwoju gospodarczego miast nie stanowiących powiatów, a liczących poniżej 10 tys. mieszkańców. Prezydya wojewódzkich rad narodowych mogą przepisy tego rozporządzenia rozciągnąć także na miasta nie stanowiące powiatów oraz na osiedla o charakterze miejskim, liczące od 10 do 20 tysięcy mieszkańców. Powołanie funduszu następuje w drodze uchwały rady narodowej miasta nie stanowiącego powiatu. Dochodami funduszu miejskiego są: wpływy podatku od lokali, wpływy z opłaty uzdrowskiej i inne; mogą być również wpłaty z funduszy społecznych, wpływy z dobrowolnych wpłat ludności, z funduszu gromadzkiego okolicznych gromad, dotacje z funduszy zakładowych przedsiębiorstw i organizacji spółdzielczych. Środki funduszu miejskiego przeznacza się m. in. na budowę, remont, wyposażenie i konserwację urządzeń komunalnych, socjalnych i kulturalnych; pomoc w realizacji czynów społecznych itp.

JEDNOSTKI MIAR

Zarządzenie Prezesa Centralnego Urzędu Jakości i Miar z dnia 21 grudnia 1966 r. w sprawie ustalenia definicji i oznaczeń legalnych jednostek miar oraz ustalenia pochodnych jednostek miar i jednostek miar dopuszczonych przejściowo do stosowania jako legalne. Mon. Pol. nr 74, poz. 356.

NARODOWY PLAN GOSPODARCZY

Uchwała Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 20 grudnia 1966 r. o narodowym planie gospodarczym na 1967 r. i podstawowych założeniach na 1968 r. Mon. Pol. nr 73, poz. 338.

Narodowy plan gospodarczy przewiduje w 1967 r. wzrost liczby bibliotek powszechnych o 2,3% (w tym na wsi o 2,2%) w stosunku do przewidywanej liczby placówek w końcu 1966 r.

B. PRZEPISY BIBLIOTECZNE

BIBLIOTEKI ZWIĄZKOWE

Współzawodnictwo bibliotek powszechnych na 50-lecie Wielkiej Rewolucji Październikowej zob.: PUBLICZNE BIBLIOTEKI POWSZECHNE

PUBLICZNE BIBLIOTEKI POWSZECHNE

Pismo Ministerstwa Kultury i Sztuki — Departamentu Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek Nr KOB-IV-54-2/67 z dnia 12 stycznia 1967 r. w sprawie współzawodnictwa bibliotek powszechnych na 50-lecie Wielkiej Rewolucji Październikowej. („powiel.”).

W piśmie tym skierowanym do wydziałów kultury i bibliotek stopnia wojewódzkiego zawarte są wskazówki w sprawie przeprowadzenia w 1967 r. współzawodnictwa bibliotek powszechnych (publicznych i związkowych). Wydział kultury w porozumieniu z Wojewódzką Komisją Związków Zawodowych powinien: powołać wojewódzkie i powiatowe komisje współzawodnictwa bibliotek, zapewnić środki finansowe na nagrody powiatowe i wojewódzkie, czuwać nad wykonywaniem podjętych przez biblioteki zobowiązań i oceną wyników współzawodnictwa, pomagać w zorganizowaniu „atrakcyjnej informacji” o przebiegu współzawodnictwa w miejscowej prasie, rozgłośniach radiowych i stacjach telewizyjnych, a także przekazywać Ministerstwu informacje o przebiegu współzawodnictwa i o ciekawych imprezach czytelniczych. Szczegółowe informacje o współzawodnictwie zawarte są w druku ulotnym pt. „Współzawodnictwo bibliotek powszechnych na 50-lecie Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej”. Ulotka ta została rozesłana do bibliotek powszechnych, publicznych i związkowych. Organizatorem współzawodnictwa bibliotek powszechnych pod hasłem „książka w służbie socjalizmu i pokoju” jest Ministerstwo Kultury i Sztuki, Centralna Rada Związków Zawodowych, Związek Zawodowy Pracowników Kultury i Sztuki, Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej i Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. „Celem współzawodnictwa jest zwiększenie udziału bibliotek w kształtowaniu i zaspokajaniu rosnących potrzeb ideowych i kulturalnych społeczeństwa polskiego budującego socjalizm. W ulotce zawarte są zasady przystępowania do współzawodnictwa, tryb i terminy składania zobowiązań oraz wykaz nagród centralnych Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Centralnej Rady Związków Zawodowych (zobacz: artykuł J. Makaruka na str. 65—66).

Zarządzenie Nr 3 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 11 stycznia 1967 r. w sprawie zaopatrywania publicznych bibliotek powszechnych w książki z bieżącej produkcji wydawniczej. Dz. U. Min. Kult. i Szt. nr 1, poz. 4.

Biblioteki szczebla wojewódzkiego (dla potrzeb własnych oraz placówek podległej im sieci miejskiej) oraz powiatowego (dla potrzeb własnych i dla bibliotek na terenie powiatu) planują i realizują zakup książek poprzez księgarnie „Domu Książki”. Biblioteki szczebla wojewódzkiego sprawują kontrolę nad celowością zakupu i właściwym doбором tytułów książek dla bibliotek na terenie całego województwa (miasta wyłączonego z woj.). Biblioteka szczebla wojewódzkiego i powiatowego może upoważnić niektóre placówki do częściowego zaopatrywania się w książki bezpośrednio w księgarni. Część nakładu niektórych tytułów książek przeznaczonych dla publicznych bibliotek powszechnych będzie otrzymywać twardą oprawę; tytuły te będą odpowiednio oznaczone w „Arkuszach Zamówień”, które będą bezpłatnie przesyłane do bibliotek szczebla wojewódzkiego i powiatowego. Biblioteki te obowiązane są złożyć zamówienie na książki w ciągu 5 dni od daty otrzymania „Arkusza Zamówień”. Księgarnie obowiązane są rezerwować książki w twardej oprawie przeznaczone dla bibliotek przez okres 1 miesiąca. W celu umożliwienia bibliotekom zakupu niezbędnych książek księgarnie „Domu Książki” mogą udzielać kredytu bibliotekom na okres 3 miesięcy. Księgarnie zapewnią publicznym bibliotekom powszechnym pierwszeństwo w nabywaniu wznowień i nowości wydawniczych oraz książek importowanych z ZSRR i krajów demokracji ludowej. Ponadto księgarnie umożliwią publicznym bibliotekom powszechnym „nabywanie lektur szkolnych, których w ustalonym terminie nie wykupią biblioteki szkolne” (omówienie zarządzenia w sprawie systemu zamkniętego zaopatrywania bibliotek szkolnych w lektury szkolne — zob.: „Bibliotekarz” z 1963 r. nr 3/4, s. 96). Z dniem wejścia w życie tego zarządzenia (tj. 11 stycznia 1967 r.) traci moc obowiązującą zarządzenie Nr 6 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 5 lutego 1964 r. w sprawie zaopatrywania publicznych bibliotek powszechnych w książki z produkcji bieżącej w oprawie wydawniczej (Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. nr 2, poz. 13).

U w a g a: W zbiorze przepisów: „Przepisy prawne dla bibliotek powszechnych” W-wa 1965, na stronie 112 (a także na stronie 108 i 111) należy umieścić krótką notatkę informacyjną o wyżej omówionym zarządzeniu.

Pismo Ministerstwa Kultury i Sztuki — Departamentu Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek Nr KOB-VI-067-3/67 z dnia 10 lutego 1967 r. (w sprawie szczegółowej analizy bibliotek, placówek kulturalno-oświatowych oraz regionalnych i lokalnych stowarzyszeń kulturalnych) (powiel.).

W związku z uchwałą VII Plenum Komitetu Centralnego PZPR zaleca się przeprowadzenie do końca marca br. szczegółowej analizy bibliotek, placówek ko i stowarzyszeń kulturalnych. W załączniku Nr 1 do pisma podano: „Wskazówki w sprawie analizowania i podnoszenia wydajności pracy w publicznych bibliotekach powszechnych”. Analiza ta powinna być przeprowadzona we wszystkich publicznych bibliotekach powszechnych, a „sprawy usprawnienia pracy powinny stać się głównym problemem wszystkich wyjazdów instrukcyjnych i konsultacji w I półroczu 1967 r.”. Przedmiotem analizy powinny być m.in. następujące sprawy: powiązanie działalności biblioteki z potrzebami rozwoju kulturalnego i gospodarczego środowiska, jej oddziaływanie ideowo-wychowawcze w środowisku; zasięg oddziaływania b-ki na różne grupy środowiska (młodzież pozaszkolna, pracownicy fizyczni); przydatność i niezbędność wykonywania niektórych prac, ich usprawnienie i uproszczenie; sprawna obsługa czytelników; możliwość pogłębienia i rozszerzenia współpracy z innymi instytucjami i organizacjami prowadzącymi działalność kulturalno-oświatową. W piśmie tym (pkt 7 „Wskazówek”) zawarte są także pewne sugestie dotyczące usprawnienia pracy bibliotek m.in. przez: komasowanie placówek bibliotecznych publicznych i związkowych, przejmowanie obsługi bibliotecznej pracowników małych zakładów pracy przez biblioteki publiczne; lepsze planowanie i przygotowanie instruktorów; stosowanie uproszczonej ewidencji wypożyczeń; centralizowanie opracowania księgozbiorów w bibliotekach powiatowych oraz głównych dla sieci placówek w miastach; zaniechanie prowadzenia tzw. kart centrali w przypadku wypożyczania książki do punktu bibliotecznego; zmniejszenie pracochłonności prowadzenia centralnych katalogów sieci powiatowej i miejskiej; uproszczenie sprawozdawczości bibliotecznej (np. przez zaniechanie zbierania sprawozdań kwartalnych i miesięcznych). Rezultaty i wnioski z przeprowadzonych analiz powinny być omówione i przedyskutowane na seminariach i poradach powiatowych i wojewódzkich; staną się one także przedmiotem ogólnokrajowej narady w jesieni br.

Sprawy poruszone w w/w piśmie są szczegółowo omówione w artykule Czesława Koziota, który ukaże się w następnym numerze „Bibliotekarza”.

TeZar

„BUDUJEMY — URZĄDZAMY” NOWE BUDYNKI BIBLIOTECZNE

Wojewódzka Rada Narodowa w Zielonej Górze, zatwierdzając program rozwoju kultury w latach 1966—1970, zobowiązała Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz powiatowe, miejskie, osiedlowe i gromadzkie rady narodowe i ich prezydya do zwrócenia większej uwagi na wyposażenie bibliotek i roztoczenie większej opieki nad tym wyposażeniem za pośrednictwem wydziałów kultury. Podkreślono również obowiązek czuwania nad prawidłową realizacją zatwierdzonych inwestycji kulturalnych, a w szczególności budowy Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej wraz z Wojewódzką Biblioteką Pedagogiczną w Zielonej Górze oraz Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lubsku. Ponadto zobowiązano Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej do wszczęcia starań o uzyskanie funduszków i zatwierdzenia w planach inwestycji na następną pięcioletkę budowy Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Międzyrzeczu. (Z uchwały nr VI/27/66 z dnia 16 września 1966 r. — Dz. U. Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze z 21.X.1966 r. Nr 9, poz. 75).

Budynek Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zielonej Górze wraz z Wojewódzką Biblioteką oraz z Wojewódzką Biblioteką Pedagogiczną projektowała mgr inż. arch. A. Kłosińska — laureatka pierwszej nagrody w konkursie na Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną w Rzeszowie.

W Lubsku dla Miejskiej Biblioteki Publicznej przyjęto projekt typowy, którego autorami są: mgr inż. arch. W. Rzepka, mgr inż. arch. Z. Pawelski i mgr inż. architekt A. Dzierżawski.

Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Międzyrzeczu będzie najprawdopodobniej także budowana według projektu typowego.

Fr. S.

UWAGA, PRENUMERATORZY BIBLIOTEKARZA!

Administracja Wydawnictw
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

przypomina uprzejmie o odnowieniu prenumeraty
na rok 1967

Prenumerata roczna miesięcznika **BIBLIOTEKARZ** wynosi
zł 60.— (cena jednostkowa numeru zł 5.—);

miesięcznika **PORADNIK BIBLIOTEKARZA** — zł 48.— (cena
jednostkowa numeru zł 4.—);

kwartalnika **PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY** (wraz z dodatkiem
„Przegląd Piśmiennictwa o Książce”) — zł 96.— (cena jednost-
kowa numeru zł 24.—).

Adres redakcji i administracji: Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
Prenumerata roczna: 60 złotych. Wpłacać należy na konto: Stowarzyszenie Bibliote-
karzy Polskich, Administracja Wydawnictw, Warszawa, Konopczyńskiego 5/7. NBP
IV O/M 1528-9-4205, lub PKO 1-9-1200056, z wyraźnym uwidocznieniem tytułu
wpłaty. Katowickie Zakłady Graficzne. Zam. 443 Pap. druk. sat. V. 70 g. B-1 Obj.
2 ark., druk., 3,5 ark. wyd. 2,74 nakł. 5100. E-05